

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ
Tez Danışmanı:
Yrd. Doç. Dr. Zeynep Belma GÖLGE

ERGENLERDE AİLE İÇİ ŞİDDET İLE BENLİK İMGESİ VE UMUTSUZLUK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
PSİKOLOG
AYŞE ARIKAN
İstanbul – Temmuz 2014

İstanbul, 07 Temmuz 2014

**İ.Ü.ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

Lisansüstü Öğretim Yönetmeliğinin 36.maddesi uyarınca Enstitünüz Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nın yüksek lisans öğrencisi Ayşe ARIKAN'ın,

“Ergenlerde Aile İçi Şiddet İle Benlik İmgesi ve Umutsuzluk Düzeyi Arasındaki İlişki”

Adlı tezi jürimizce tetkik edilmiş ve kendisine tez savunması yaptırılmıştır.

Yukarıda adı geçen tezin ve tez savunmasının kabul edilmesine oy birliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. İbrahim BALCIOĞLU
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Gürsel ÇETİN
Üye

Yard. Doç. Dr. Neylan ZİYALAR
Üye

Yard. Doç. Dr. Z. Belma GÖLGE
Danışmanı

Yard. Doç. Dr. Y. Tunç DEMİRCAN
Üye

TEŞEKKÜR

Öncelikle, tez sürecimin başlangıcından sonuna kadar tezimi yazmam konusunda bana bilgi ve tecrübeleriyle ışık tutan, beni motive eden ve destek olan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Z. Belma GÖLGE'ye en içten teşekkürlerimi ve minnetimi sunarım.

Bana her zaman sabırla yaklaşan ve tezimi tamamlamamda en büyük desteği olan eşim Rıfat Orçun ARIKAN'a, onlarla geçirecek zamandan çalmama rağmen beni her zaman gülümseten canım oğlum Yavuz Alp ARIKAN ve canım kızım Ada Meral ARIKAN'a sonsuz ve koşulsuz sevgimi ifade etmek isterim.

Sadece tez sürecimde değil, tüm hayatım boyunca sevgilerini ve desteklerini her zaman hissettiğim değerli ailem; annem Meral İŞBİLEN, babam Mehmet İŞBİLEN ve kardeşim Sinem İŞBİLEN'e daima yanımda oldukları için sonsuz sevgi, saygı ve şükranlarımı ifade etmek isterim.

Yüksek lisans eğitimim süresince içten desteklerini gördüğüm İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nün kıymetli akademisyenlerine ve tüm çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam boyunca sabırla beni motive eden, destek ve yardımlarını esirgemeyen Psk. Gizem Özer'e, kuzenim Özlem BAYIR'a ve tüm çalışma arkadaşlarıma içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın ana kaynağını teşkil eden verilere ulaşmamı sağlayan, zamanlarını ayırarak bilgilerini benimle paylaşan araştırma grubundaki tüm katılımcılara ve bu katılımcılara ulaşmamı sağlayan herkese teşekkür ederim.

Psikolog Ayşe ARIKAN

Haziran, 2014

ÖZET

Bu çalışma ile aile içi şiddete maruz kalmış veya tanık olmuş ergenlerin benlik imgesi ve umutsuzluk düzeyini değerlendirmek, şiddeti önleme ve rehberlik çalışmalarına bilimsel katkılar sağlamak amaçlanmaktadır.

Çalışmanın araştırma grubu, Bakırköy Aile Mahkemeleri'nde devam eden boşanma davaları sebebiyle görüşmeye gelmiş ve aile içi fiziksel, cinsel ve/veya duygusal şiddete tanık olmuş ve /veya maruz kalmış 12-18 yaş arasındaki toplam 46 kişiden, kontrol grubu bugüne kadar her hangi bir aile içi şiddet öyküsü olmayan 12-18 yaş arasındaki 47 kişiden oluşmaktadır. Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme formu ile Offer Benlik İmgesi Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği uygulanmıştır.

Araştırma grubunun umutsuzluk ölçeği puanlarının kontrol grubundan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur ($t=2,44$, $df: 93$; $p<.02$). Araştırma grubunun benlik imgesi ölçeğinin aile ilişkileri alt ölçeği ($t=3,42$, $df:93$, $p<.01$) ve ruh sağlığı alt ölçeği puanlarının ($t=2,42$, $df:93$, $p<.05$) kontrol grubundan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Aile içi şiddetin gerek şiddete tanık olan gerekse şiddet mağduru olan çocuklar üzerinde birçok olumsuz etkisinin olduğu tartışılmazdır. Çalışmalar bu çocukların birçok ruhsal, sosyal ve davranışsal problemler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Çalışmamızın sonucunda, çocuğun gelecek planlaması, akademik başarısı ve sosyal yaşamı üzerinde etkili olan benlik imgesi ve umutsuzluk düzeyi üzerinde aile içi şiddetin etkili olduğu belirlenmiştir. Özellikle aile ilişkileri ve ruh sağlığına ilişkin sorunların tespiti şiddetin önlenmesine ilişkin stratejiler oluşturmada ve rehberlik çalışmalarında dikkate alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Aile İçi Şiddet, Benlik İmgesi, Umutsuzluk

SUMMARY

This study aims to evaluate the self-respect and desperation level in teenagers who have been exposed to domestic violence, prevent violence and provide scientific contribution to the guidance to the guidance studies.

The Research Group of this study is formed by the forty-six people aging between 12-18 who have come to the interviews to the Bakırköy Family Court as a result of the ongoing divorce lawsuits and who have been exposed to or have witnessed domestic physical, sexual or emotional violence. The Control Group consists of forty-seven people aging between 12-18 who do not have any history of violence so far. In the study Interview Forms and Offer Self-Respect Scales and Beck Desperation Scales have been applied.

It has been found out that the scores of the desperation level in the Research Group are significantly high compared to the Control Group. ($t = 2.44$, $df : 93$; $p < .02$) It has been realized that Family Relations Scale of the Self-Respect Scale in the Research Group ($t : 3.42$, $df: 93$; $p < .01$) and scores of Psychological Health are significantly higher than the Control Group.

At the end of our study, it has been identified that domestic violence has effects on self-respect and desperation level which are influential on the child's future planning, academic achievement and social life. Specifically, family relations and identification of the problems related to psychological health should be taken into consideration in planning strategies for preventing violence and guidance studies.

Key words: Domestic violence, self-respect, desperation

TABLolar LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1. Katılımcıların Yaş Grubuna Göre Dağılımı.....	34
Tablo 2. Katılımcıların Doğum Yerine Göre Dağılımı.....	35
Tablo 3. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	35
Tablo 4. Katılımcıların Kardeş Sayısına Göre Dağılımı.....	36
Tablo 5. Katılımcıların Kaçınıcı Kardeş Olduğuna Göre Dağılımı.....	36
Tablo 6. Ebeveyn Durumuna Göre Dağılımı	37
Tablo 7. Ebeveynin Eğitim Durumuna Göre Dağılım	37
Tablo 8. Aile İçi Şiddet Deneyimine Göre Dağılımı	38
Tablo 9. Maruz Kalınan/Tanık Olunan Süreye Göre Dağılımı	38
Tablo 10. Grupların Umutsuzluk Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları ..	39
Tablo 11. Umutsuzluk Ölçeği Toplam Puanının Frekans Dağılımı	39
Tablo 12. Grupların Benlik İmgesi Ölçeği Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları	41
Tablo 13. Şiddet Öyküsüne Göre Umutsuzluk Ölçeğinin Analizi	42
Tablo 14. Şiddet Öyküsüne Göre Benlik İmgesi Ölçeğinin Analizi	43
Tablo 15. Araştırma ve Kontrol Grubunun Benlik İmgesi Alt Ölçekleri ile Umutsuzluk Ölçeği Arasındaki Korelasyon Analizi	44

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TABLolar LİSTESİ	v
İÇİNDEKİLER	vi
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Aile	4
2.2. Şiddet	4
2.2.1. Aile İçi Şiddetin Türleri, Yaygınlığı	5
2.2.2. Aile İçi Şiddetin Nedenleri	8
2.3. Hukuksal Açıdan Aile İçi Şiddet	12
2.3.1. Anayasa’da Aile İçi Şiddet	12
2.3.2. Türk Medeni Kanunu’nda Aile İçi Şiddet	13
2.3.3. 6284 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun	14
2.4. Aile İçi Şiddete Maruz Kalan ve /veya Tanık Olan Çocuklar	18
2.5. Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri İle İlgili Yapılan Çalışmalar	19
2.6. Benlik Kavramı ve Benlik İmgesi	20
2.6.1. Benlik Kavramının Gelişimi	20
2.6.2. Ergenlikte Benlik Kavramı	25
2.7. Umutsuzluk Kavramı	25
3. GEREÇ VE YÖNTEM	29
3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	29
3.2. Veri Toplama Araçları	29
3.3. Verilerin Toplanması	33
3.4. Verilerin Analizi	33
4. BULGULAR	34
5. TARTIŞMA	46
6. SONUÇ	54

7. KAYNAKÇA	55
8. EKLER	62

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Şiddet, insanların bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına ve sakat kalmalarına neden olan bireysel veya toplu hareketlerin tümüdür. Aile içi şiddet ise bu tür bir hareketin aile içinde gerçekleşmesi durumunu ifade eder (İçli, 1995).

Çalışmalar, kadınlara yönelik şiddet ile çocuklara yönelik şiddetin önemli ölçüde üst üste bindiğini göstermiştir. Kadın sığınma evlerine şiddet nedeniyle başvuran kadınların %40-70'inin çocukları da şiddete maruz kalmışlardır (Campbell ve Lewandowski 1997).

Anneye şiddet uygulayan kişi ve/veya bazen anne de çocuğa şiddet uygulamaktadır. Bu çifte travma, anne ve çocuk için artan zararlara yol açmaktadır. Çocuklar, aile içi şiddetin “masum” kurbanları olarak kasıtsız ve bazen ciddi yaralanmalara maruz kalmaktadırlar. ABD’de her yıl 3-17 yaşları arasında en az 3,3 milyon çocuk anne babaları arasındaki şiddete tanık olmaktadır (Jaffe ve ark., 1986). Gerçek rakamlar muhtemelen bunun üstündedir. Zira aile içi şiddetin bir kısmı raporlanmamaktadır (Attala ve ark., 1995). Çocuklarla yapılan görüşmelerde, çocukların ebeveynlerin tahmininden çok daha fazla şiddetin farkında oldukları ortaya çıkmıştır (Humphreys, 1991). Ülkemizde bir sığınakta yapılan bir çalışmada görüşülen kadınların %60’ı eşlerinin çocuklarına da şiddet uyguladığını belirtmişlerdir (Mor Çatı Kollektifi, 1998).

İlk yapılan kontrolsüz çalışmalarda şiddete uğrayan kadınların çocuklarında kavramada zayıflık, gelişimde gecikmeler, düşük empati bulunmuştur. Daha sonra yapılan kontrollü çalışmalarda kavrama ve duygusal tepkilerde gecikme, anksiyete, sosyal çekilme, depresyon, sosyal ilgi alanlarında azalma, davranışsal sorunlar, saldırgan davranışlar, hiperaktivite, sosyal beceride azalma, okul problemleri, kabadayılık, aşırı bağırma, yapışma davranışları, konuşma bozuklukları, fiziksel belirtiler, baş ağrıları, yatak ıslatma, kesintili uyku, büyümenin durması, kusma, diyare bulunmuştur (Attala ve ark., 1995; Humphreys, 1991; Jaffe ve ark., 1986).

Purkey (1970) benlik kavramını, “bir bireyin kendisi hakkında sahip olduğu inançların karmaşık ve dinamik bir sistemi” olarak tanımlamıştır. Horrocks (1969) benlik kavramını, bir bireyin “kendi kendine var saydığı kimliği” olarak tanımlamıştır.

Benlik kavramı ergenlikte ve ilk yetişkinlikte son derecede önemli olan dinamik ve yaşam boyu süren bir süreç içinde gelişir. Diğer insanlarla etkileşimden ya da kendi duygularımızla ve düşüncelerimizle iç diyalogumuzdan çıkar. Disiplin ve sevgi aracılığıyla ana babadan, uygun davranışı gösterme baskısıyla yaşıtlardan, başarı ya da başarısızlıkla okul

yaşantılarından ve bir yığın başka olaylardan etkilenir. Buna karşılık, ruh ve beden sağlığını, başkalarıyla ilişkileri, akademik başarıları ve meslek seçimini etkileyebilir. Eğer her şey yolunda giderse çeşitli parçalar birbiriyle tamamlanır ve kapsayıcı bir benlik kavramı oluşur.

Ergenlik, benlik gelişiminde önemli bir evredir. Benlik, bir kimsenin çeşitli kişilik özelliklerine ne derecede sahip olduğu ve kişinin kendini algılama biçimi olarak tanımlanmaktadır. Benlik imgesi ise, bireyin kendi benliğini algılayış ve anlamlandırma biçimidir (Yalom, 1999).

Benlik imgesindeki bozulmalar, aile içi veya çocuğa yönelik şiddet temelinde gelişebileceği için aile içi şiddetin benlik imgesi üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi, aile içi şiddete maruz kalmış veya tanık olmuş çocuklara rehberlik çalışmaları yapılması açısından önemlidir.

Umutsuzluk, depresif bozukluğun temel özelliklerinden biri, intihar eğilimlerinin belirleyicisi, bazı fiziksel rahatsızlıklarla da yakından ilişkili olarak değerlendirilmekte ve bu nedenlerle ölçülmesi önem taşımaktadır. Aynı zamanda ergenin umutsuzluk düzeyini değerlendirmek aile içi şiddetten etkilenen ergenin sonraki öz kıyım girişimlerinin riskini belirleme açısından da önem taşımaktadır.

Aile içi şiddetin gerek şiddete tanık olan gerekse şiddet mağduru olan çocuklar üzerinde birçok olumsuz etkisinin olduğu tartışılmazdır. Çalışmalar bu çocukların birçok ruhsal, sosyal ve davranışsal problemler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aile içi şiddetin, çocuğun gelecek planlaması, akademik başarısı ve sosyal yaşamı üzerinde etkili olan benlik imgesi ve umutsuzluk düzeyi üzerindeki etkisini belirlemek, şiddetin önlenmesine ilişkin stratejiler oluşturmada ve rehberlik çalışmalarında yardımcı olacaktır. Bu çalışma ile aile içi şiddete maruz kalmış ve/veya tanık olmuş ergenlerin benlik imgesi ve umutsuzluk düzeyini değerlendirmek, şiddeti önleme ve rehberlik çalışmalarına bilimsel katkılar sağlamak amaçlanmaktadır.

Hipotezler:

1. Aile içi şiddet öyküsü olan ergenlerin Umutsuzluk Ölçeği puanının aile içi şiddet öyküsü bulunmayan ergenlere göre daha yüksek olması dolayısıyla umutsuzluk düzeylerinin daha yüksek olması beklenmektedir.
2. Aile içi şiddet öyküsü olan ergenlerin Benlik İmgesi Ölçeğinin Aile İlişkileri, Dürtü Kontrolü, Cinsel Dürtüler, Bireysel Değerler, Baş Etme Gücü, Beden İmgesi, Duygusal Düzey, Çevre Uyum, Meslek ve Eğitim Hedefleri, Sosyal İlişkiler ve Ruh Sağlığı alt ölçekleri puanlarının aile içi şiddet öyküsü bulunmayan ergenlere göre daha yüksek olması dolayısıyla aile ilişkileri, dürtü kontrolü, cinsel dürtüler, bireysel değerler, baş etme gücü, beden imgesi, duygusal düzey, çevre uyumu, meslek ve eğitim hedefleri, sosyal ilişkiler ve ruh sağlığı ile ilgili olumsuz belirtilerin daha fazla olması beklenmektedir.
3. Umutsuzluk düzeyi ile benlik imgesi arasında pozitif yönde bir ilişki beklenmektedir. Umutsuzluk düzeyi arttıkça aile ilişkileri, dürtü kontrolü, cinsel dürtüler, bireysel değerler, baş etme gücü, beden imgesi, duygusal düzey, çevre uyumu, meslek ve eğitim hedefleri, sosyal ilişkiler ve ruh sağlığı ile ilgili olumsuz belirtilerin artması beklenmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Aile

Aile kavramı ve psikolojik düzeyde aile; aile yapıları, ailedeki etkileşim ve ailedeki yaşam döngüsü açılarından incelenebilir. Öte yandan, ailenin, anlamlı yakın ilişkilerin, bütün doyumların, gelişimsel olanakların kaynağı olduğu biçimindeki görüşler sadece felsefi ideallerdir. Aile kimi zaman en büyük duygusal rahatsızlıkların, gerilim ve çatışmaların kaynağı da olabilir. Aile içi polisiye olaylar, kötü muamele gören ve dövülen çocuklar, yatma ve yeme olanağı ile sınırlı ilişkiler, işteki engellenme ve başarısızlıkların yansımaları, duygusal ve cinsel doyumsuzluklar da aile yaşamının gerçek yönleridir. (Onur, 2000)

Aile, duygularımızın olduğu ilk sosyal ortamdır. Kendimiz ve diğerleri hakkında ne gibi duygusal tepkiler vereceğimizi, bu duygularla ilgili düşüncelerimizi ve nasıl ortaya koyacağımızı aile içinde öğreniriz. Duyguların öğrenildiği bu ilk sosyal ortam ailede, çocuklara duygularını nasıl ifade edecekleri, nasıl düşünecekleri ve nasıl davranacakları doğrudan öğretilmez. Daha çok eşler arasındaki duygusal alış veriş bunun için model oluşturur. Yetişkinlerin çocuklarına gösterdikleri duygular, davranışlar, çocukların duygusal yaşamlarının bir çerçevesini oluşturur. (Goleman, 1996)

2.2. Şiddet

‘Şiddet’in tanımı onu tanımlayan kişiler ve bu kişilerin amaçları doğrultusunda farklılıklar gösterse de Dünya Sağlık Örgütü ‘şiddet’i şu şekilde tanımlamaktadır: ‘Fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine başkasına, bir gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zararlar sonuçlanma ihtimalini arttırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasıdır.’’ (Dünya Sağlık Örgütü, 2002, s. 4)

Hem şiddet eylemlerini, hem de şiddet durumlarını açıklayan Michaud’un kapsamlı tanımına göre ise şiddet: ‘Bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya bir kaç doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin bir veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki, moral, manevi) bütünlüğüne, mallarına veya simgesel ve sembolik kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa orada şiddet vardır’ şeklinde tanımlanmıştır.

2.2.1. Aile İçi Şiddetin Tanımı, Türleri ve Yaygınlığı

Şiddet ve Sağlık Konulu Dünya Raporu'nda şiddet, eylemin gerçekleştirildiği kişiler açısından 3 geniş kategori altında sınıflandırılmıştır. Buna göre; kişinin kendisine yönelik şiddet, kişiler arası şiddet ve kolektif şiddet olmak üzere 3 tip şiddet vardır. En yaygın olan şiddet biçimlerinden olan ancak özel ilişkiler çerçevesinde gerçekleştiğinden çoğunlukla kapalı kapılar ardında kalan aile içi şiddet kişiler arası şiddet sınıflandırmasına girmektedir. Bu bağlamda 'aile içi şiddet' 'eşler ve aile bireyleri arasında çoğunlukla ev içerisinde yaşanan şiddet olarak tanımlanmaktadır.'

T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Başkanlığı'nın 'Aile İçi Şiddetle Mücadele Kitabında' aile içi şiddet: 'Eşinizin size veya çocuklarınıza ya da sizinle aynı evde yaşayan akrabalarınıza yönelik; sizinle aynı evde yaşayan herhangi bir akrabanızın size ya da evdeki diğer bireylere yönelik; evli olmanıza rağmen kendi isteğinizle veya mahkeme kararı ile ayrı evlerde yaşadığınız eşinizin size yönelik tehdit, baskı ve kontrol içeren, fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmenize veya acı çekmenize sebep olan her türlü davranış aile içi şiddettir.' şeklinde tanımlanmıştır.

Aile içi şiddet çok geniş anlamda; aile üyelerinden birine biri tarafından aynı aileden bir diğer üyenin yaşamını fizik ya da psikolojik bütünlüğü veya bağımsızlığını tehlikeye sokan, kişiliğine ya da kişilik gelişimine ciddi boyutlarda zarar veren eylem veya ihmaldir.

Fiziksel Şiddet: Şiddetin en açık biçimi, fiziksel şiddettir. Fiziksel şiddet, tekmeleme, tokatlama, yumruklama, sopayla dövme, itip kakma, çimdikleme biçiminde olabilir. Kadının yüzüne yakıcı (asit gibi) bir madde dökme, bedeninin herhangi bir yerinde sigara söndürme, askıyla ya da elektrik süpürgesinin hortumuyla dövme de fiziksel şiddet grubunda değerlendirilebilir. Silah, bıçak, balta vb. aletleri kullanmak ise ölümle neticelenebilecek en tehlikeli fiziksel şiddet durumudur. Yani fiziksel saldırı aracı olarak şiddet uygulayan, kendi bedenini el ve ayaklarını kullandığı gibi (yumruk, tekme, tokat) ki bunlar aletsiz saldırılara girmektedir, başkaca her hangi bir aracı fiziksel şiddet vasıtası yapabilmektedir, bunlar da aletli saldırılara girmektedir. Bu aletler; hortum, sopa, kemer, demir çubuk, bıçak, baston, oklava gibi araç gereçler de olabilmektedir. Partnerin her an yakında olması, riskte olunan zamanın çok olması, saldırıların, hedef tamamen korumasız olduğunda gizli tutularak yapılması gibi durumlar yüzünden, bu tür şiddet olayları daha sık ve saldırıların şiddeti daha çok olmaktadır.

Cinsel Şiddet: Kişinin rızası olmadan, fiziksel güç kullanılarak, tehdit gibi zorlamalarla cinselliği, bir cezalandırma yöntemi olarak kullanmaktır. Tecavüz etmek, istenmeyen pozisyonlara zorlamak şeklinde ortaya çıkar. Cinsel şiddet, daha çok fiziksel şiddetle birlikte görülmektedir.

Duygusal Şiddet: Çoğunlukla aşağılama, yetersiz olduğunu, hiç bir şey beceremediğini, çocuklarına bakamadığını söyleme, patolojik düzeyde kıskançlık, korkutma, gizliliği bozma, batıl inançlar veya paranoya düzeyinde inanmama, ne yaptığını araştırma şeklinde kendini gösterir. Bu şiddet türü sevgi, şefkat, ilgi gibi duyguların istismar edilmesi, lakap takmak, küçümsemek şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Fiziksel şiddetin derecesi, duygusal şiddetin derecesiyle doğrudan ilişkilidir. Sıklıkla fiziksel şiddet azalsa da duygusal şiddet genellikle devam etmekte ve zamanla fiziksel şiddetin vekili ve tehdidi olmakta, bu nedenle kadınlara her zaman dövülebileceklerini hatırlatmaktadır.

Ekonomik Şiddet: Çalışan kadının parasını elinden alma, ekonomik anlamda onu kullanma şeklinde gözlenmektedir.

Ekonomik istismar özellikle çalışmayan erkekler tarafından uygulanmaktadır. Kadının çalışmasına engel olmak, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamamak şeklinde de gerçekleşmektedir.

Yapılan bir tanıma göre aile içi şiddet; kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde, zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışı olarak tanımlanmıştır.

Stainmetz (1986); aile içi şiddet fenomeninin gözden kaçırılmaması gereken karakteristik özellikleri olarak; itaatsiz, otoriteye karşı gelen aile üyesini (kadın veya çocuğun) yanlış olduğu düşünülen davranıştan vazgeçirme, özellikle çocuğa karşı bir disiplin yöntemi olarak uygulanmasına ve tüm uygulamaların kültürel normlarca kabul görmesi ve meşru sayılmasına dikkat çekmektedir (Aktaran; Yıldırım, 1998:26).

Walker, şiddete maruz kalan kadını, ‘kendi haklarına ilişkin anlayıştan yoksun bir biçimde erkeğin her istediğini yapmaya zorlanan ve birçok kez şiddetli fiziksel ya da psikolojik saldırıya maruz bırakılan kadın’ olarak tanımlar ve şiddeti sadece fiziksel saldırı olarak görmenin yanlış olduğunu, çünkü bunun eşit derecede zarar verici olan ‘yavaş’ duygusal işkenceyi ihmal ettiğini savunur (TC Aile Araştırma Kurumu, 1998: 19-20).

Başka bir tanıma göre aile içi şiddet; Gücün, güçlünden zayıfa, yaşlıdan gence, erkekten kadına, kötüye kullanılmasıdır.

Aile içi şiddet, yoğun eleştirileri ve aşağılamaları, sözlü saldırıyı, fiziksel saldırı ve korkutmayı, günlük işlerin ve özgürlüğün kısıtlanmasını içerebilir.

Aile içi şiddet, ülkemizde ve dünyada beden ve ruh sağlığını ciddi biçimde tehdit eden bir sorundur. Aile içi şiddette, çoğunlukla kadın olmak üzere eşler, çocuklar, kardeşler, yaşlılar, bakıma gereksinimi olan yaşlılar hedef alınabilir.

Aile içi şiddete maruz kalan çocukların çoğu, büyüdüklerinde şiddet uygulayan eşlere ya da ana babalara dönüşmeler de şiddet uygulayan yetişkinlerin büyük bölümünde çocuklukta aile içi şiddete maruz kalma öyküsü saptanmaktadır. (Kaufman ve Zigler, 1987) Sorunun can alıcı noktalarından biri kuşaktan kuşağa aktarılma özelliğidir. Kuşaktan kuşağa aktarılan, her zaman basitçe şiddetin kendisi değil, bu durumu çevreleyen duygusal atmosferdir. İçselleştirilen öfke, korku ve çökkünlük duyguları, kişinin tutum ve davranışlarını yaşam boyu etkileyebilmektedir.

Son yıllarda, aile içi şiddet uygulayanların büyük bölümünün, kendisi doğrudan şiddet uygulayan çocuklar arasından değil, ana babaları arasındaki şiddete tanık olan çocuklardan çıktığı düşünülmektedir (Hamilton, 1989). Çocuk için özdeşim nesnesi olan biri (örneğin baba), aile içinden bir başkasına, yineleyici biçimde şiddet uyguluyorsa, çocuğun saldırganla özdeşimi, doğrudan şiddete maruz kalan çocuğun özdeşiminden daha kolay olabilmektedir.

Uluslar arası düzeyde kamusal alanda yaşanan şiddet insan hakları kavramı çerçevesinde değerlendirilirken, aile içi şiddet özel alanda yaşanan ve eşler arasında çözümlenmesi gereken bir sorun olarak görülmüştür. Bu nedenle yüzyıllardır kadının aile içinde yaşadığı şiddet tabu olarak hep tartışma gündeminin uzağında tutulmuştur.

Toplumun geleneksel ya da modern olması şiddeti bütünü ile ortadan kaldırmaz. Araştırmacılar çağdaş toplumlarda da aile içi şiddetin büyük bir sorun olduğunu ortaya çıkarmışlardır. 1970 sonrasında Neo-Feminist akımların ataerkil değerlere dayanan aile kurumunu sorgulayıcı yaklaşımı, kadınlara yönelik şiddetin en fazla aile bireyleri ve özellikle eş tarafından gerçekleştirildiğini ortaya çıkarmıştır (İçli, 1995, Akt. S. Gökçen ÇETİNER).

Dünyadaki bu gelişmeye paralel olarak Türkiye'deki kadın hareketinin sürekli çabasıyla aile içi şiddet, 1980'lerden sonra Türkiye gündeminin de bir parçası olmuştur. Dünyada ulusal düzeyde yapılmakta olan araştırmaların sonuçları, pek çok kadının sürekli olarak birlikte yaşadıkları erkekler veya kocaları tarafından şiddete maruz bırakıldıklarını ve bu şiddetin sınıf, etnik köken veya sosyo-ekonomik düzey gözetmeksizin uygulandığını ortaya koymaktadır (İlkkaracan ve Gülçür, 1996).

Aile içinde şiddet genellikle güçlüden güçsüze doğru uygulanmaktadır. Genel toplumsal güç ilişkilerinin yansıması olarak baktığımızda kocanın karısına, anne ve babanın da çocuklara şiddet uygulamakta olduklarını varsayabiliriz. Şiddet denildiğinde ilk akla gelen genelde fiziksel şiddettir. Oysa fiziksel olmayan diğer şiddet biçimleri de son derece yaygın ve sistematik biçimde uygulanarak birbirlerini besleyen ve üreten mekanizmalardan oluşan bir “şiddet çemberi” oluşmaktadır (İçli,1995).

2.2.2. Aile İçi Şiddetin Nedenleri

Aile içi şiddetin nedenlerini anlayabilmek için, bir yandan bireyin yakın çevresi ile ilişkileri ve psikolojik yapıları, diğer yandan toplumsal çerçevenin göz önüne alınması gerekmektedir. Bu nedenle, ailenin gerek kendi içinde, gerekse kendi dışına yönelik olarak verdiği kültürel ve toplumsal mücadelenin, şiddeti anlama çabasına dahil edilmesi gerekir. Şiddet uygulanan kişilerin çocukluğu araştırıldığında, ilgisiz büyütüldüğü ve ailesine yaygın şiddet uygulamaları olduğu ortaya çıkmaktadır. İstismarı uygulayan kişilerin genellikle öz geçmişlerinde yaşanmış şiddet olguları bulunmaktadır. İstismar eden bireylerin çoğunlukla madde bağımlılığı bulunması ile tanımlanmış kişilik bozuklukları ya da psikiyatrik hastalığı bulunan kişilerde daha yoğun sıklıkla rastlandığı gözlenmektedir.

Bireyler arası dinamikler de aile içi şiddeti etkileyen faktörlerdendir. Bunlar; düşük düzeyde evlilik içi tatmin, bireylerin agresif hareketler sergilemesi, ideolojik, ırk ve din farklılıkları, bir eşin özellikle kadının mesleğinin diğerinden daha iyi olması, daha fazla gelirinin olması, iletişim kurma yoksunluğu (özellikle çocuk ve yaşlılarda), evliliğe duyulan aşırı bağımlılık ve her tür güçsüzlüktür.

Çevresel stres faktörlerinin aile içi şiddette rol oynadığı ileri sürülmektedir. Bunlar; ekonomik stres, iş stresi, işsizlik, sosyal izolasyondur.

Aile içi şiddeti açıklayan yaklaşımların sınıflandırılmasında en sık olarak Walker'ın (1986) sınıflandırılması kullanılmaktadır. (Akt. Çetiner G.) Bu yaklaşımlar şunlardır, psikolojik yaklaşım, sosyo-kültürel yaklaşım, feminist-politik yaklaşım.

Psikolojik Yaklaşım:

Psikoloji kuramları, aile içi şiddetin nedenlerine ilişkin yeterli bilgi sağlamamaktadırlar. (Walker, 1986)

Psikodinamik teoriler, kişiler arası bir fenomen olarak örselenmeye ilişkin henüz bir analiz sunmamıştır, dolayısıyla aile içi şiddetin nasıl ortaya çıktığına ilişkin ayrı bir açıklama göstermemiştir (Walker, 1986). Erikson'un otonomi ve ayrılık aşamasından yola çıkarak Miller (1991), kızlarda ayrılma hissi gelişmediğini, başkaları arasında kendisine ilişkin daha karmaşık bir içsel ifadenin geliştiğini önermektedir. Diğer yandan, anne ile ilişki devam ettiği sürece kızın erkeklerin iyiliği ve gelişimi için çalışması gerektiği anne tarafından aktarılabilir. Miller'a göre Freud, kızların ergenlikleri sırasında cinsel itkilerinin türevlerini erkekler ve sonraki kuşak içi kullanmayı öğrenmek durumunda olduklarına inanmaktadır. Bu durum da onları pasif, mazoşist, erkeklere itaatkar ve çocuklar için kendini adayan bir kişiliğe büründürmektedir. (Miller,1991)

Psikopatolojik ve anormal davranış kuramı'nın araştırmalarına göre, aile içi şiddetin nedeninin genetik faktörler olduğu, en azından bu faktörlerle ilişkili olduğu, saldırganlık duygusunun nöroloji ve metabolik temelleri olduğunu gösteren bulgular vardır (İçli, 1995).

Sosyal Psikolojik Yaklaşım; sosyal koşulların örselenen kadın üzerindeki etkisi ve önemi ile ilgilenmektedir. Anlamlandırma teorisi kendilerine olanların nedenlerine ilişkin inançlarına analiz etmektedir. Örselenen kadınlar, olayların nedenlerini güçlü kişiler ve kontrol edilemeyen kuvvetler gibi dışsal faktörlere bağlama eğilimindedirler. Walker'ın çalışmasında, örselenen kadınların içsel ve dışsal kontrol ölçeklerinde yüksek puan aldıkları saptanmıştır (Walker, 1986).

Agresyon Kuramı; kişiler arası agresyon teorilerinin eş şiddeti için de geçerli olup olmadığını inceler. Berkowitz'in modeline göre (1983) agresif davranışlar ikiye ayrılır. Araç olarak kullanılan şiddet: Saldırganın kurbandan istediğini elde etmek için kullandığı şiddet ve dışa vurumcu şiddet: Kurbanı anı çektirmek için uygulanan şiddet. Bu teoriye göre kurbanın saldırganla etkileşimde bulunması, gelecekteki agresif davranışları da tetikleyici nitelikte olabilir (Berkowitz, 1983).

Agresyonun en iyi prediktörlerinin kimliğe ve sosyo kültüre ilişkin değişkenler olduğu belirtilmiştir (Lefkowitz ve ark.,1977). Agresyon, zaman içinde değişmeyen istikrarlı bir davranıştır ve "karakter" tanımına girmektedir. Çocuk yetiştirme tarzları ile çocukların karakterleri arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Çocuğun yetiştirme tarzları ile çocukların karakterleri arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Çocuğun zekâ düzeyi bu konu için belirgin bir değişken olmamakla birlikte, anne ve babayla özdeşleşmenin yeri büyüktür. Erkek çocuklar için, anneye düşük özdeşleşme, gelecekteki agresyonun; babayla düşük özdeşleşme ise, gelecekteki mağduriyetin habercisidir.

Agresyon açısından cinsler arasında farklılık ileri sürülmektedir. Agresyonu doğrudan ifade etmemeleri gerektiği yönünde eğitilmeleri nedeniyle kadınlar daha az agresiftir. Sosyalleşme teorisine göre kadınlar, erkeklere göre daha az etkin başa çıkma stratejileri kullanmak için sosyalleşirler.

Sosyal Öğrenme Kuramları; üyelerinin düşüncelerine, duygularına ve davranışlarına ailenin etkisini inceleyen psikolojik teoriler arasında ve klinik verilerle en tutarlı olanıdır (Walker, 1986). Buna göre şiddet, öğrenilen bir agresif davranıştır. Kuşaklar arası aktarım kuramına göre aile içi şiddet evde öğrenilir. Bu varsayımda, çocuklukta aile içi şiddete maruz kalmak, aile içi şiddetin gelişimini de etkileyebilir. Yetişkinlikte şiddet uygulayıcısı veya kurbanı olmakla çocuklukta örnek alma davranışı ilişkili olmaktadır (Grayford, 1975).

Bu olgu, kadınlar için çifte tehlike oluşturmaktadır (Simon ve ark., 1993). Birbirine şiddet uygulayan kişilerin çocuklarının ileride saldırgan karakterli bir erkekle evlenmelerinin olasılığı artmaktadır. Çifte tehlike olgusu, kuşaklar arası aktarımdan kaynaklanan şiddet döngüsüne dayanmaktadır. Çocukluklarında anne ve babaları tarafından sert davranışa maruz kalan kadınlar, şiddeti normal olarak algılamakta, şiddet içeren davranışlara karşı yüksek hoşgörü geliştirmekte, benzer agresif karaktere sahip erkeklere ilgi duyup onlarla evlenmektedir.

Sosyal öğrenme kuramı, şiddetin çocuklukta öğrenildiğini ve kuşaklar arası geçiş olduğunu savunmaktadır. Kurama göre; ailesinde şiddeti gören veya yaşayan çocuk şiddeti öğrenmekte ve içselleştirmektedir (Gülçür, 1996). Şiddetin yaşandığı ailelerin çocukları, anne babalarının davranışlarını öğrenip uygulamaya eğilimlidirler. Ailede yaşanan olumsuzluklara çocuk ve gençlerin şiddet eğilimleri arasında ilişki vardır (Dönmezer, 1987).

Hafford'a göre şiddetin var olduğu ailelerin % 80 'inde çocuk vardır. Bunların en az %50'sinde, çocuklar doğrudan şiddete maruz kalmakta, şiddetin olduğu ailelerde büyüyen çocukların en az % 30'u başkalarına şiddet uygulamaktadır (Gülçür, 1996).

Sosyalleşme sürecinin, aile içi şiddette temel rol oynadığı açıktır. Çocuk, anne ve babasının onaylamadığı bir davranışta bulunursa fiziksel olarak cezalandırılabilen, şiddeti büyük ölçüde aile ortamında öğrenmektedir. Aile içi şiddet ortamında yetişen erkek çocuk öğrendiği şiddeti ileride eşine veya çocuklarına uygulayabilmekte, kız çocuk ise baba evinde gördüğü ve içselleştirdiği şiddeti kocası ile yaşadığında olağan karşılamaktadır. Aile içi şiddet ortamında yetişen kız çocuğu için şiddete katlanma cinsiyet rolünün bir parçası olarak algılanmaktadır (Gülçür, 1996).

Kalmuss'a göre (1984) aile, bir aşk ilişkisinde fiziksel agresyonun uygun olduğunu ve strese tepki, öfkenin ifadesi veya diğerlerini kontrol etme için bir araç olarak kabul edilebilir olduğunu, çocuklara aktarır. Anne ve babaları tarafından dövülen veya anne ve babaları arasında yaşanan şiddete tanık olan çocukların bu özelliklere sahip evlilikler kurmalarının olasılığı yüksektir. Ayrıca cinsiyet rolü teorisine göre çocuklukta cinsiyet rolü sosyalizasyonu erkek çocuklarını agresif ve dominant, kız çocuklarını itaatkar ve mağdur olmaya hazırlamaktadır. Bu ilkeye göre kişi, kendi cinsiyetindeki ebeveyni örnek olarak almaktadır. Bununla birlikte Kalmuss, anne baba arasındaki şiddetin örnek alınmasının cinsiyete özgü olmadığını bulmuştur. Erkek çocukların ve kız çocukların gelecekte şiddet uygulayıcısı veya şiddet kurbanı olmaları ile babalarının annelerini dövmesine şahit olmaları arasında ilişki bulunmaktadır.

Sosyo-Kültürel Yaklaşımlar:

Aile içi şiddet riskine ilişkin çalışmalar riskin en fazla şiddetin normal kabul edildiği, özellikle çocukların şiddete tanık olduğu toplumlarda ve ilişkilerde yüksek olduğunu işaret etmektedir. Böyle toplumlarda şiddet kullanımı, sosyal olarak kabul edilebilir niteliktedir. Bu bulgu farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda, çatışmalarda veya politik mücadelelerde şiddet kullanımının olağan olduğu toplumlarda doğrulanmıştır (Jewkes ve ark., 1998).

Birçok araştırmacıya göre aile içi şiddet, iki cins için de öğrenilmiş bir sosyal davranıştır. Şiddetin kuşaklar arasındaki döngüsünü belirleyen araştırmacıların biri de Ellsberg ve ark. (1999) yaptığı çalışmadır. Bu çalışmada dövülen annelerin oğulların kendi eşlerini dövme olasılığının arttığı bulunmuştur. Bu kişilerin kendi çocukluklarında dövüldüğü bazı araştırmalarda bulunmuştur. Dövülen annelerin kız çocuklarının da dövülme olasılığı artmaktadır. Bu şekilde erkekler şiddet uygulamayı, kadınlar da şiddeti ve agresif davranışa katlanmayı öğrenirler (Jewkes, 2002).

Yoksulluğun ilişkilerdeki çatışmayı arttırması, kadının ekonomik ve eğitsel gücünü azaltması ve erkekleri, kendilerini başarılı hissettikleri bir konumdan uzaklaştırması nedenleri ile aile içi şiddet riskini attırdığı düşünülmektedir (Jewkes, 2002).

Sosyo-ekonomik konum aile içi şiddete karşı kısmen koruyucudur. Bununla birlikte kadının gücü ile şiddet riski arasındaki ilişki doğrusal değildir. Yoksulluk veya kadınları kontrolde yetersizlik durumlarında erkek kimliğine ilişkin bir krizi çözmede şiddet sıklıkla kullanılmaktadır (Jewkes, 2002).

Eğitim, aile içi şiddet riskini etkileyen bir sosyo-demografik özelliktir. Örneğin, Afrika ve Asya'daki çeşitli ülkelerde cinsel ve üreme sağlığı eğilimini amaçlayan programların uygulandığında toplumlarda, ilişkilerdeki şiddetin ve çatışmanın azaldığı bulunmuştur (Jewkes, 2002).

Politik-Feminist Yaklaşımlar:

Feminist politik teorilere göre ataerkil toplum yapısında erkeklere baskın olmak öğretilmiştir. Erkekler kadınları, kendi hakları olduğunu düşündükleri gücü elde etmek için döverler; kadınlara eşitlik hakkı tanımaz ve onları ezerler (Walker, 1986).

Sosyalist-feminist yaklaşıma göre, görev paylaşımındaki cinsiyete dayalı ayırım, aile içi şiddete zemin oluşturmaktadır. Çocukların bakımından ve evliliğin devamından her zaman kadın sorumludur. Ev işlerinin, koca ve çocukla ilgilenmesi ve seksin yetersiz yapılması, eşe yönelik şiddetin rasyonalize edilmesi için en sık kullanılan nedenlerdir (Foa ve ark., 2000).

2.3. Hukuksal Açıdan Aile İçi Şiddet

2.3.1. Anayasa'da Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddetin ki bunu kadına yönelik şiddet olarak da okumak mümkündür, temelinde sanıldığı gibi kadının fiziksel olarak zayıflığı değil, ekonomik ve toplumsal anlamda güçsüzlüğü vardır. Aile içi şiddetin genellikle mağduru olan ve korunması gereken kadına yönelik şiddet, genel olarak toplumların erkek egemen yapısından kaynaklanmaktadır. Erkeğin ataerkil geleneklerden kaynaklanan aile içindeki üstün konumu, şiddeti besleyen önemli etkenlerdendir. Oysa Anayasa'nın 5, 10, 12, 17, 19 ve 41. maddeleri, her türlü ayrımcılığı reddeden ve eşitliği düzenleyen maddelerdir. Ayrımcılığın reddi ve eşitliğin sağlanması, aynı zamanda aile içinde kadına yönelik şiddetin engellenmesi demektir (TC Kadın Statüsü Kitapları, 2008).

Anayasa'nın şiddeti doğru ya da dolaylı olarak yasaklayan düzenlemeleri şöyledir:

- Anayasa'nın 5. maddesine göre devlet kişilerin ve toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak için temel hak ve hürriyetlerini, sosyal devlet sistemi ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak ve maddi manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmakla görevlidir.

- ‘Herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez, temel hak ve hürriyetlere sahiptir’ diyen 12. madde ise, en temel hak olan şiddete uğramadan yaşama hakkını güvenceye almaktadır.
- 17. maddenin üçüncü fıkrası açıkça şiddeti yasaklamaktadır: Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.’
- Yine kişi hürriyeti ve güvenliği başlıklı 19. madde, ‘Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.’ Biçimindeki düzenlemesiyle kişi olarak kadının özgürlüğünü güvenceye alır.
- 41. maddesinde ise: ‘Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlanmasının öğretimi ile uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.’ denmektedir. 41. maddeye 3.10.2001 tarihinde şu madde eklenmiştir: ‘ Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.’ Buradaki eşitliğin kanun önündeki eşitlik olarak algılanması doğru olur (Kadın Statüsü Kitapları, 2008).

2.3.2. Türk Medeni Kanunu’nda Aile İçi Şiddet

Türk Medeni kanununun 1926’daki kabulü, Türk kadının toplumsal ve yasal statüsünün tümüyle değişip çağdaşlaşması yönünde izlenen politikalarının doğruluğunu oluşturur. Bu kanun ile kadın açıkça kişi, yani hukuk süjesi kimliğini kazanmış, bu haklar ve yükümlülükler bakımından erkeğe eşit kılınmıştır (Ülker, 1998: 14).

Türk Medeni Kanunu’nun 195. ve sonraki maddelerinde yer alan evlilik birliğini korumaya yönelik düzenlemeler, aynı zamanda eşlerin kişilik haklarını da korumaktadır. Ancak aile içi şiddet durumunda da uygulanabilecek bu önlemler, yukarıda vurgulandığı üzere nitelikleri gereği şiddeti önlemede yetersiz kalmaktadır. Üstelik bu önlemlerin alınması bazı hallerde uzun bir yargılamayı gerektirdiğinden aile içi şiddeti önleme konusunda doğrudan etkili olamamaktadır. Bu nedenle aile içi şiddete kısa zamanda ve etkin biçimde son verilmesi için, 14.01.1998 tarihinde 4320 sayılı ailenin korunmasına dair yasa kabul edilmiştir (TC Kadın Statüsü Kitapları:16).

Medeni Kanun’da sınırlı sayıda bulunan ve ancak istek halinde alınabilecek olan bu önlemlerin uygulama alanları aile içi şiddetle sınırlı değildir. Buna karşın 4320 sayılı kanunda ise uygulama alanı hem talep edenler açısından hem de uygulanabilecek kişiler açısından eşlerle sınırlı olmadığı gibi alınabilecek önlemlerde kısıtlı değildir. Bir diğer farklı yan da

süreye ilişkindir. 4320 sayılı kanunda önlem süresi 6 ayı geçmezken, Medeni Kanun'da süre kısıtlaması yoktur (Kahveci, 2007: 275-276).

2.3.3. 6284 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Aile içi şiddet aile bireylerinin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenirilmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekilde hakaret, davranış veya eylemler bütünüdür. Ulusal düzeyde bakıldığında, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla yürürlüğe giren ilk kanun, 4320 sayılı Ailenin Korunması Hakkındaki Kanun olmuş, böylece aile içi şiddet sorunu çeşitli tedbirler ve hükümler çerçevesinde önlenmeye çalışılmıştır. Ancak uygulamada yaşanan bazı sorunlar ve son dönemde artan şiddet olaylarının toplumu ve ilgili makamları harekete geçirmesiyle birlikte, yeni bir kanun arayışı içine girilmiş, ilgili kamu kurum ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları ile 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 8 Mart 2012 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edilmiş ve 20 Mart 2012 tarihinde Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

MADDE 1 – (1) Bu Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

(2) Bu Kanunun uygulanmasında ve gereken hizmetlerin sunulmasında aşağıdaki temel ilkelere uyulur:

a) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır.

b) Şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir usul izlenir.

c) Şiddet mağduru ve şiddet uygulayan için alınan tedbir kararları insan onuruna yaraşır bir şekilde yerine getirilir.

ç) Bu Kanun kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz.

MADDE 2 – (1) Bu Kanunda yer alan;

- a) Bakanlık: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığını,
- b) Ev içi şiddet: Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti,
- c) Hâkim: Aile mahkemesi hâkimini,
- ç) Kadına yönelik şiddet: Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı,
- d) Şiddet: Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı,
- e) Şiddet mağduru: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişileri,
- f) Şiddet önleme ve izleme merkezleri: Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmi dört saat esaslı ile yürüten merkezleri,
- g) Şiddet uygulayan: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişileri,
- ğ) Tedbir kararı: Bu Kanun kapsamında, şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülkî amirler tarafından, istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararlarını ifade eder.

MADDE 3 – (1) Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere mülkî amir tarafından karar verilebilir:

- a) Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması.
- b) Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması.

c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.

ç) Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması.

d) Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a) ve (ç) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunar. Mülkî amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

MADDE 4 – (1) Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki koruyucu tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir:

a) İşyerinin değiştirilmesi.

b) Kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.

c) 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunundaki şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması.

ç) Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.

MADDE 5 – (1) Şiddet uygulayanlarla ilgili olarak aşağıdaki önleyici tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir:

a) Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.

b) Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.

c) Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması.

ç) Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması.

d) Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.

e) Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi.

f) Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.

g) Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.

ğ) Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.

h) Korunan kişilerin bulundukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların bulundukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması.

ı) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin onayına sunar. Hâkim tarafından yirmi dört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

(3) Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir.

(4) Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

2.4. Aile İçi Şiddete Maruz Kalan ve/veya Tanık Olan Çocuklar

Aile içi şiddete görsel ya da işitsel olarak tanık olan çocuklara “sessiz”, “unutulmuş” ya da “görünmez” kurbanlar adı verilmektedir (Edleson 1999). Bu çocuklar son yıllarda duygusal kötüye kullanılma kategorisi içinde düşünülmektedir. Doğrudan şiddete maruz kalmasalar da, bu çocuklar diğer kötüye kullanılmış ya da ihmal edilmiş çocuklarla aynı türden belirtileri göstermektedir (Stephens, 1999).

Aile içinde yaşanan şiddet çocukları doğrudan etkilemektedir. Doğrudan şiddet görmeseler bile aile bireyleri arasında yaşanan şiddet çocukları olumsuz etkilemektedir. Şiddet ortamına maruz kalan çocuk, içinde bulunduğu bu olumsuz durumu içselleştirmektedir. Çocuklar özellikle babalarını olumlu anlamda güçlü biri olarak görmektedir. Bu bakış, babayla özdeşleşmelerini sağlamaktadır. Ailede şiddet uygulayan bir baba, çocuğun dünyasında güven ve sevgi kaynağı değil; korku ve öfke kaynağı haline gelmekte, tutarsız, güvenilirmez biri olmaktadır. Baba, anneye karşı bir şiddet uyguladığında destek olan değil, onu aşağılayan, hor gören biri durumuna gelmektedir. Çocuk, şiddet uygulayan baba imgesi ile ailenin bakımını üstlenen, çocuğa sevgi duyan baba imgesi arasındaki gidiş gelişlere, değişimlere uyum sağlama gücünü çekmektedir. Bu durum, çocukların şiddete yatkın yetişmelerine neden olmaktadır. Çocukluğunda şiddet görerek büyüyen bireylerin öfkelerini, hatta istek ve gereksinimlerini uygun şekilde dile getiremedikleri, çoğu kez haklarını savunamadıkları da görülmektedir. Evde saldırgan bir tutum sergiledikleri halde, dışarıda yineleyici biçimde, kendi yaşamını istediği gibi yönetemeyen edilgin kurbanlar durumuna düşmektedir (Vahip, 2002:319).

Annenin şiddet gördüğü durumlarda, çocuğun örselenmesi, annenin dövülmesi bittikten sonra da sürmektedir. Bu çocuklar, yardıma gereksinimi olan, yaralanmış, berelenmiş bir annenin bakımını üstlenmek zorunda kalmaktadırlar. Bu, yalnızca fiziksel bakım üstlenme durumu ya da şiddet gören annenin, yeterli annelik yeteneklerini kaybetmesinden dolayı ihmale uğrama ile sınırlı değildir. Çalışmalar göstermektedir ki, dayak yiyen kadınlarda psikiyatrik bozukluklar, en basitinden depresyon oranı yüksektir (Yüksel ve Kayır, 1986).

Çocuk, içinde bulunduğu ortamın havasındaki bu çökkünlük duygularını içselleştirecektir. Ayrıca çökkün bir anneden psikolojik olarak ayrılmak ve bireyselleşmek (Vahip 1993) , çocuk için iki ayrı zorluk taşır. Birincisi, yeterli doyuma ulaşamayan çocuk, tam olarak ne beklediğini bilemeden anneye yapışır. İkincisi, çökkün bir anneyi kendi haline

bırakıp da kendi yoluna gidemez, suçluluk duyar. Suçluluk duygusunun kaynaklarından biri, yeterli doyumu sağlamayarak çocuğu engelleyen anneye yönelik saldırganlıktır. Çocuğun, örselenmiş durumdaki anneye duyduğu saldırganlığı üstlenebilmesi çok zordur. Bu nedenle, çocuk yaşına ve gelişimine göre, bölerek yadsıyarak, bastırarak ya da başka savunmalara aracılığıyla saldırganlığından kurtulmaya çalışacaktır.

Stenberg'e ve arkadaşları (2006) aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarda depresyon, kaygı, saldırganlık, sosyal geri çekilme, risk alma davranışlarında tanıklık etmeyenlere göre anlamlı bir artış bulmuşlar, bu çocukların özgüvenlerinde diğerlerine göre düşüş tespit etmişlerdir. Bunların yanında yine ev içi şiddete tanıklık eden çocukların fiziksel, zihinsel gelişmelerinde ve sosyal uyumlarında sorunlar tespit edilmiştir. (Ural, 2012)

Aile içi şiddet kuşaktan kuşağa geçmekte ve yalnızca şiddet gören kişiyi değil, tanık olan kişilerin psikolojik durumlarını, özellikle çocukların psikososyal gelişimini etkilemektedir. Çocuklukta aile içi şiddete maruz kalanların ya da tanık olanların kendi yetişkinlik ailelerinde şiddeti daha yüksek oranda saptayan çalışmalar vardır (Hemenway ve ark. 1994, Riggs ve ark. 2000, Neugebauer 2000).

Türkiye'de kadın sığınma evlerinde yapılan bir çalışmada, şiddet gören kadınların tamamına yakınının çocukken de şiddet gördüğü ve sonradan kendi çocuklarını dövdüğü saptanmıştır (Yıldırım 1998). Çocukken şiddete maruz kalma ve tanık olma, psikiyatrik ve fiziksel morbidite nedeni olarak bildirilmiştir. (Malinosky-Rummel 1993, McCauley ve ark. 1997, Kaplan ve ark. 1998, Tollestrop ve ark. 1999, Wisner ve ark. 1999, Campbell 2002).

2.5. Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Aile toplumun temel birimi olarak kabul edilir. Aynı zamanda da bir sosyal kurumdur. Ailenin birçok görevleri arasında çocuk yetiştirme görevi de yer almaktadır. Ebeveynler bu görevlerini yerine getirirken, çocuklarla iletişim içine girmektedirler. Bu iletişim sürecinde, ebeveynler kimi zaman bilerek, kimi zaman da bilmeyerek çocuğun bio-psikososyal gelişimlerinin engelleyecek veya duraklatacak davranışlar gösterebilirler. Bu davranışlar bazen çocuğa yönelmiş şiddet olarak görülebilir.

Zeytinoğlu ve Kozcu (1990) İzmir il sınırları içinde fiziksel istismara yönelik bir çalışma yapmışlardır. Araştırmada, çocuğun yaşı arttıkça anne baba tarafında girilen fiziksel istismarın azaldığı belirtilmiştir. 0-3 yaş grubu çocukların %76'sı anneleri tarafından istismar edilmektedir. 16 yaşına kadar hem anne hem de baba tarafından istismar yoğunken 16-18

yaşları arasında ki çocukların daha çok anne- babaları dışındaki kişilerce istismar edildikleri gözlenmiştir.

Bilir ve arkadaşlarının bir başka çalışmalarında (1991) 16 ilde 4-12 yaş grubu çocuklara fiziksel ceza verme sıklığını ve buna ilişkin problem durumlarını incelemişlerdir. Çocuklara fiziksel ceza verme sıklığının annenin yaşı, çalışma durumu, çocuğun yaşı, cinsiyeti ve çocuk sayısı gibi değişkenlerle ilişkili olduğu görülmüştür.

Baltaş ve Baltaş (1991) ‘’ Kolej ve Eckenrode, Laird ve Doris (1993) istismar edilmiş veya edilmemiş çocuklar arasında okul başarısı ve disiplin problemleri konusunda New York Eyaletinde bir araştırma yapmışlar ve kötü muamele görmüş ve görmemiş çocukları karşılaştırmışlar. Araştırma sonuçlarında istismar edilen çocuklarda başarı daha düşük, disiplin problemlerinin daha fazla sınıf tekrarı sık görülen davranışlar olmuştur.

Vahip’in (2006), yaptığı bir çalışmada eşe uygulanan fiziksel şiddetin yarısında çocukların ana baba arasındaki şiddete tanık olduğunun, bunların yarısının ise şiddete fiilen müdahale ettiğini bildirilmiştir. Çocuklar doğrudan şiddete maruz kalmasalar bile, ana baba arasındaki şiddete tanık olmanın diğer çocukluk çağı travmaları ile benzer etkilere neden olduğu bildirilmiş ve kısa dönemde çocuklarda görülen bazı belirtiler olarak saldırganlıkta artış, edilgenlik, çekilme, somatik belirtiler, bunaltı ve öz kırım girişimi saptanmıştır (McDonald ve Jouriles 1991). Ayrıca şiddete tanık olan çocuklar, yardıma gereksinimi olan berelenmiş bir annenin ruhsal ve hatta birçok kez fiziksel bakımını üstlenmek zorunda kalırlar (Vahip 2002). Üstelik şiddet gördüğü için muhtemelen depresif olan annenin çökkünlük duygularını da içselleştireceklerdir.

2.6. Benlik Kavramı ve Benlik İmgesi

2.6.1. Benlik Kavramının Gelişimi ve Benlik İmgesi

Tüm araştırmacılar kişiliğin ve davranışların oluşumunda ailenin son derece önemli bir işleve sahip olduğunu kabul ederler. Benlik de çok erken yaşlarda oluşmaya baslar. Benlik erken gelişim dönemlerinde çocuğa söylenen sözlerle ya da çocuğa karşı sergilenen davranışlarla oluşur. Her birey çevresinden aldığı bilgilerle benlik bilincini oluşturmaya başlar. Çevresinden kendisiyle ilgili olumsuz bilgiler alan bireyler olumsuz; olumlu bilgiler alanlar ise olumlu bir benlik imgesi geliştirir. Bu kişilerin benlik saygısı yüksek ya da düşük olabilir. Olumsuz benlik imgesi ya da düşük benlik saygısı gelişim sürecinde bazı sorunların

ortaya çıkmasına yol açar. Benlik imgesi kişiyi o kişi yapan, başkalarından ayıran duygu, tutum ve davranışların tümünün örgütlenmiş bütünlüğünü anlatır. (Turan, 2003)

Allport'a göre benlik tasarımı; bireyin kendini oluşturma gücü, bireyin kendine özgü olan 'bu benim, bunu ben yapabilirim' dediği yönüdür. Bir başka tanıma göre, bireyin kişiliğine ilişkin kanıları ve bireyin kendi kişiliği hakkında görüş tarzı olarak ifade edilmektedir. Bireyin ne olduğu ve çevresince nasıl tanındığı hakkında bilinçliliği olarak da tanımlanmaktadır. Benlik imgesi ise; bireyin kendi benliğini algılayış ve anlamlandırma biçimidir (Yagısansünbül- Yüzelan, 2007).

Benlik imgesi kişinin kendisi ile ilgili algılarının, yüklemelerin, geçmiş yaşantıların, gelecekle ilgili amaçlarının ve sosyal rollerinin zihinde temsil edilişi, kavramsal ben olarak odaklaşmasıdır. Genç, yaşantısı boyunca, deneyimler doğrultusunda kendisiyle ilgili bir kavram oluşturur. Genel anlamda benlik kavramı, bireyin algıladığı biçimde kendisinin ne olduğunun, neyi niçin yapmak istediğinin bir ifadesidir (Harman, 1976). İnsanlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkarır. Birey dünyaya algılama, hissetme ve hareket kapasitesi ile gelir. Çevre ile olan ilişkilerinde, çeşitli alanlarda ve çeşitli rollerde 30 kapasitesini kullanarak ne yapıp ne yapamadığı konusunda tecrübe edinir. Bu süreçte çevreden aldığı dönütlerle kendini değerlendirir. Kendisinin ne olduğuna karar verir. Çeşitli konularda performansını nasıl geliştirebileceğinin farkına varır. Kişilik bir sistem olarak düşünülürse, ben kavramı bu sistemin en önemli parçasıdır (Brookover-Thomaspetererson, 1987).

Benlik kavramı; bireyin kendisi ile ilgili olarak kafasında çizdiği görünümüdür. Bu görünüm bireyin kendine güvenli olup olmayacağını, içe ya da dışa dönük oluşunu belirler. Hiçbir birey benlik kavramına sahip olarak dünyaya gelmez. Bunu ana babasının, kardeşlerinin, arkadaşlarının ve çevresindeki insanların ona karşı sergiledikleri davranışlarıyla geliştirir. Birey bu sürecin içinde benliğini hem kendine hem de topluma kabul ettirmeye çalışır (Uzun, 2003).

Rogers'in ifade ettiğine göre, gençler yaşantıları süresince yapabildikleri ve yapamadıkları konu doğrultusunda, aldıkları geri bildirimlerle yüklenirler. Başka bir ifadeyle ergenler ana babaya veya sosyal standartlara uyum sağladıkları koşullarda övgü ve sevgi görürler. "Koşullu Kabul" durumu bu gençlerin benlik saygısını zayıflatır. Bireyin yaşantı deneyimleri benliğini oluşturur. Benlik, ben (ne kadar başarılı olduğum, ne kadar uyumlu olduğum, nasıl resim yaptığım gibi) ve kişinin algılarıyla ilişkilendirdiği değerleri (az/çok; iyi/kötü) içerir.

Koşulsuz sevgi içinde büyüyen kişilerin benlik anlayışları güçlü ve olumludur. Yapılan davranışla benlik kavramı arasında bir farklılık varsa o zaman kaygı ortaya çıkar. Farklılık ne kadar büyük ise kaygı da o kadar kuvvetli olur. Bireyin kendini aldatmaya başlaması ile kaygı düzeyi artacak ve zamanla bireyin benlik imgesi temelinden sarsılacaktır (Altınsoy, 1999).

Benlik kavramına psikanalitik açıdan bakıldığında, id, ego, süper egoyu içeren bir yapı görülmektedir. Freud, dış dünyanın etkisi ile alt benliğin (id) bir parçasının, özel bir gelişim gösterdiğini, dış uyaranları algılayan ve aşırı uyaranlara karşı ruhsal yapıyı koruyan bir dış tabakadan giderek özel bir yapı geliştiğini ve bunun alt benlik ile dış dünya arasında bir arabuluculuk görevini üstlendiğini ileri sürmüş ve bu yapıya benlik (ego) ismini vermiştir. (Tezcan Hatpoğlu, 1996).

Herkes daha olumlu bir benlik oluşturma çabasıdadır. Bu benlik, çocuğun kendi yaşantıları ve aynı zamanda onun hayatında önemli etkileri olan ebeveynlerin ve diğer önemli kişilerin çocuğun ben'ine olan tepkileri ile yaratılır. Öz kavram iyi, kötü ya da ortada olabilir ve her zaman gerçeği yansıtmayabilir. Yetenekli olduğu halde bir insan kendini yeteneksiz görebilir veya yeteneksiz bir kişi ise, kendini yetenekli zannedebilir, bu da onun çevresine uyumunu bozar. Öz-kavram bireyin kendini nasıl gördüğünü ifade eder (Altınsoy, 1999).

Albükrete, (2002) tarafından yapılan bir çalışmada babanın çocuğa karşı tutumu ve çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişki irdelenmiş ve sonuç olarak çocuğun, babanın ve annenin; babanın çocuğa davranışlarını algılamalarına bakıldığında her üçünde de ortak olarak su saptanmıştır: babanın çocuğuna karşı davranışları olumsuz olarak algılandıkça çocuğun benlik kavramı da bundan olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Rogers bireyin deneyimleri doğrultusunda oluşan gerçek ben ile bireyin olmak istediği ideal ben kavramlarını ortaya atmıştır. Kişinin olduğu ile olmak istediği benlik alt yapıları arasındaki farklar arttıkça, bireyde olumsuzluğun da o kadar çok olacağını kabul etmiştir.

Ergen gerçek benliği ile ilgili olumlu ilgiler geliştirdikçe, çevresindeki kişilerin beklentisi konusunda kaygıları azalacak ve çevresiyle ilgili olumlu deneyimleri de geliştirecektir. Bu şekilde gencin ideal benliği ile gerçek benliği yakınlaşacaktır. Temel yapısı bebeklik döneminde kurulmaya başlayan ve sosyal çevrenin etkisiyle gelişen benlik kavramının yapısında, kişinin kendisi ile ilgili olarak “ben neyim, ne gibi yeteneklerim var, ne yapabilirim, ne yapamam”, sorularıyla “ne yapmalı, ne yapmamalıyım, ne olmalıyım” sorularının cevapları bulunmaktadır. Birinci gruba verdiği cevaplar kişinin gerçek benlik

kavram ile ilişkilidir. İkinci grup sorulara verilen cevaplarsa kişinin değer yargıları, ulaşmak istediği hedeflerle ideallere aittir ve ideal benlik kavramını oluştururlar (Huckabay, 1976).

Çocuğun ilk yıllarındaki benlik kavramı gelişimi aile içinde olur. Sağlıklı aile ortamı içinde yetiştirilen bir çocuğun iletişim becerileri iyidir, öz güveni tamdır, içine girdiği topluluklardaki bireylerle uyumludur, diğer insanlara güvenir ve sorunlarını uzlaşarak çözmeye çalışır. Çocuğun bu özellikleri olumlu benlik kavramının bir sonucudur. Bunun aksine, sürekli olumsuz eleştirilen ve ceza gören çocuk kendine düşük değer biçer. Çocuğun yaşantısı hata-ceza kısır döngüsü içerisine girmişse, çocuğun benlik imgesi olumsuz etkilenir. Çocuk bu noktada tepkilerini saldırganlık, bağırma, tepinme, vurma gibi uyum problemleri şeklinde gösterir (Uzun, 2003).

Benlik imgesi kişinin kendisi hakkında sahip olduğu bilisel görüşüdür. Bu görüş insanların nelerde iyi ve hangi konularda başarısız olduklarını farkında olmalarını içerir. Birçok konuda iyi olduğunu düşünenler kendilerini daha iyi hissederler. Bazı durumlarda insanlar başarısız oldukları alanlarda saldırganlık gösterebilirler. Başarısızlıklarını böyle kapatmak isterler. IQ' su düşük olana çocuklar akademik başarısızlığa uğrar ve genelde saldırgan davranışlar gösterirler. Aynı şekilde saldırgan öğrenciler akademik alanda daha az başarılı olur ve akademik benlik imgeleri zayıf olur (Taylor-Kean-Malanchuk,2007).

Birey yaşamının her bir durumu için bir benlik kavramına sahiptir. Bu benlik kavramları, bireyin kendini algıladığı benlik kavramları, başkalarının kendini algıladığı benlik kavramları, başkalarının kendisini nasıl algıladıklarını düşündüğü benlik kavramları olmasını istediği ideal benlik kavramlarıdır. (Özoğlu, 1975)

Çocuk doğumunun ilk yıllarında, kendi vücudu ile dış dünya arasında ayırım yapamamakta, kendi varlığının nerede bittiğini; dış evrenin nerede başladığını bilememektedir. Parmağını emen çocuk ağzında ve parmağında duyumu hissettiği halde çingırağı emdiği zaman aynı duyumu hissetmez. Çocukta benlik bilinci, zayıf bir bellek, kendini çevreden ayıracak kadar birikim yokluğu ve dil yetersizliği nedeni ile yavaş gelişir.

Benlik kavramının gelişmesinde üç yaşından itibaren içe yansıtma ve özdeşleşme mekanizmaları önemli rol oynar. Çocuk kendine ait olanla olmayanı birbirinden ayırır. Özellikle bedensel varlığının bilincine varır. Böylelikle ‘ben ‘ ve ‘benden ayrı’ kavramları oluşur. Çevresi ile iletişim ve etkileşimin sonucu öğrendiği kavramlar, benlik kavramının oluşumunda etkindir. Tekrar tekrar duyduğu adı, kendisi için referans kaynağıdır. Adı ile kendisini başka şeylerden ayırır ve çocukta özne ben oluşur. 4-5 yaşına geldiği zaman çocuğun kendisi hakkındaki kanısı gelişir. Ancak bu yaş döneminde çocukta benmerkezci

tutum söz konusudur. Çocukta benlik kavramı gelişimi, toplumsallaşma süreci içinde, bulunduğu toplumsal grupları normlarını özümleyerek gelişir. Benliğin sınırları çocukluktaki mülkiyet tutkusundan başlayarak, “biz” ve “insanlık” kavramlarını da içerecek biçimde halka halka gelişir. Çocukta benlik kavramının gelişmesinde, aile ve okul gibi kurumların etkisi büyüktür (Altıntaş, 1991. S:55).

Kişinin benlik bütünlüğüne bağdaşmayan yaşantılar, algılar, duygu ve tavırlar çelişkilere neden olur ve bu çelişkiler kaygı yaratır. Bireyin benliğini sürdüremem tehlikesi uyumsuzluk yaratır. Birey bu durumda savunma mekanizmalarını kullanır. Bu mekanizmaların çokluğu ve yoğunluğu ölçüsünde uyumsuzluğu artar. Sürekli benliğini savunmak zorunda kalan kişinin algı alanı daralır. Davranışları donar. (Baymur, 1975).

Benlik kavramı; bireyin kendisi hakkında geliştirmiş olduğu kavramların bir ifadesi olarak kişiliğin önemli bir boyutunu oluşturur. Benlik kavramı bir yandan bireyin kendisini nasıl algıladığını, ne düşündüğünü ve nasıl değerlendirdiğini, kendini nasıl savunduğunu, diğer yandan da kendini başkalarının değerlendirmesi biçimini yani kendisi ile ilgili algılarının örgütlenmiş biçimi olarak tanımlanmaktadır (Akkoyun . 1990.s. 120).

Benlik imgesi ise bir kişinin sahip olduğu zihinsel fikir, kavram ve imgelerdir. Benlik imgesinde duygusal özelliklerden ziyade kişinin kendisi ile ilgili zihinsel anlamlandırmalar söz konusudur. Benlik imgesi kişinin umutlarını, hislerini, düşüncelerini, hayatı boyunca yaptıklarını ve yapmak istediklerini vb. kapsar. Bunlar kişiye düşünce yapısından ve eylemlerinden dolayı güven veren son derece pozitif benlik imgeleri olabildiği gibi kişinin yetenekleri ve fikirlerinden dolayı şüpheye düşüren negatif benlik imgeleri de olabilir. Bir görüşe göre benlik imgesi insanların iş hayatında, okulda ve ilişkilerinde iyi veya kötü anlamda yaşadıkları olaylarla şekillenir. Bir başka görüşe göre ise, bu olayları şekillendiren kişinin benlik imgesidir (Ziglar, 2005, Akt. Yağışan N. Ve ark.).

Sağlıklı benlik imgesine sahip ve kendini gerçekleştirmekte özelliklerinden biri de, Maslow’un da belirttiği gibi içten geldiği gibi davranabilme, desteği içten alma, davranışlarında özgür olmaktır. Desteği içten alma, kendini gerçekleştirmenin temel işlevlerinden biri olup, kişinin bir dış otoriteye değil, kendi geliştirdiği içsel değer sistemine göre davranabilmesi anlamına gelir (Özyürek,1992). Desteği içten alan kimse, dış çevreye daha az bağımlı, kendi kendine yetebilen, kendi duygularının farkında olan ve kabul edilebilen benliğine saygı duyan ve uzlaştırmacı bir görüş sahibi olan kendini gerçekleştirmeye yönelik kimse olarak nitelendirilmektedir (Kuzgun,1985; s.17 Akt. Yağışan N. Ve ark.).

2.6.2. Ergenlikte Benlik Kavramı

Ergenlerin kendi benlik kavramlarını tanımaları ve kabul etmeleri onlar için önemli bir gereksinimdir. Ergenin gelişen benlik kavramı onun kendi benliğini değerli ve yeterli bulma duygularıyla yakından ilgilidir ve onun içinde bulunduğu anı ve gelecekteki tepkilerini etkileyen, kökleri geçmişe dayanan bir bütündür. Psikanalizciler, çocukluğun ilk yıllarındaki yaşantılarının ve hatta bunlardan bilinç dışına itilmiş olanların bile kişiliğinin oluşumu açısından çok etkili olduğunu vurgulamışlardır. Benlik kavramı, bireyin çeşitli yaşamları algılaması sonucu oluşur (Akkoyun, 1982).

Ergen, başkalarının kendisi hakkında olumlu ve olumsuz algılarını içselleştirir ve başkaları tarafından nasıl algılandığı konusunda duyarlıdır. Ana-baba tutumlarının çocukluktan itibaren ergenin benlik gelişimi üzerinde önemli etkileri vardır. Bu etkilerin olumlu yönde olabilmesi, ana ve babaların ergenlik döneminin gelişim özellikleri ve gereksinimleri konusunda bilinçli olmalarına ve davranışları ile model niteliği taşımalarına ve çocukları ile sevgiye dayalı bir iletişim kurmalarına bağlıdır (Altıntaş, 1991).

Benlik kavramı ergenlerin farklı alanlardaki uyumlarının toplamı olarak kabul edilmektedir. Bu alanlar ise: 1-Aile ilişkileri, 2-Dürtü kontrolü,3- Cinsel tutumlar,4- Bireysel değerler,5- Baş etme gücü,6- Beden imgesi 87- Duygusal düzey 8- Çevre uyumu 9- Meslek ve eğitim hedefleri, 10-Sosyal ilişkiler, 11- Ruh sağlığı (Şahin ve Savaşır, 1997).

Benlik gelişiminde ailenin taşıdığı önem, aile içi sağlıklı etkileşime ilişkin çeşitli kuram ve yaklaşımların geliştirilmesine yol açmıştır. İletişim kuramında ana-baba ve çocuklar arasında yer alan çelişkili mesajın benlik gelişimindeki tehlikelerine dikkat çekilmiştir (Poster,1982). Kimlik veya benlik gelişimi ergenlerin mizacı, yaşı, cinsiyeti, öz değeri ve zekası gibi bireysel özellikleri ile aile üyeleri arasındaki etkileşime dayanır (Lackovic-Grgin ve Decovic-1990; Nurmi ve Pullainen, 1991; Parish ve Parish, 1991;Small ve Eastman, 1991).(Şahin ve Güvenç , 1996).

2.7. Umutsuzluk Kavramı

Umut, gelecek ile ilgili bir amacı gerçekleştirmede sıfırdan fazla olan beklentilerdir (Rideout ve Montemuro 1986). Bir çıkış yolu olduğuna ve yardım ile bireyin varlığında değişiklikler oluşabileceği inancı en önemli özelliğidir. Umutsuzluk ise bir amacı gerçekleştirmede sıfırdan az olan olumsuz beklentiler şeklinde tanımlanır. Gerek umut gerekse umutsuzluk, her ikisi de kişinin gelecekteki gerçek hedeflerine ulaşma olanaklarının olası yansımasıdır (Melges 1969). Umut ve umutsuzluk karşıt beklentileri simgeler. Umutta

hedefe ulaşmak için uygulamaya konulan planların başarılacağı öngörüsü varken; umutsuzlukta başarısızlık yargısı vardır. Bu iki uç beklenti kişiden kişiye, durumdan duruma beklenen sonucun ne zaman ve nasıl gerçekleştiğine bağlı olarak değişiklik gösterir. Bu plan ve beklentilerin her biri yalnızca bireyin planlarını hedefine nasıl oturttuğu değil, kendisi için oluşturduğu hedefin şeklini de etkiler.

Umutsuzluğun yer aldığı en önemli psikiyatrik bozukluklardan birisi depresyondur. Birçok deprese hasta psikiyatriste mutsuzluk ve umutsuzluk yakınması ile başvurur. Beck (1967), deprese hastaların %78'den fazlasının geleceğe olumsuz baktığını belirtmiştir. Bu oran deprese olmayan hastalarda ise %22'dir. Hastaların yakınmaları ve depresif belirtilerinin şiddeti arttıkça umutsuzluğunda arttığı klinik çalışmalarla gösterilmiştir. Ayrıca depresyonun tüm bulguları içinde umutsuzluk ile en yakın ilişkisi olan intihar düşüncesidir. Melges (1969) depresyonda temel sorunun umutsuzluk olduğunu vurgulamıştır. Umutsuzluğa eşlik eden diğer bulgular ise değersizlik, çaresizlik, mutsuzluk, kararsızlık, eyleme geçememe, işlerini sürdürememe ve suçluluk duygularıdır.

Yeteneğe karşı şans: Birey amaçlarına yetenek ya da şans ile ulaşabilir. Geleceklerinin şansa bağlı olduğuna inan insanlar amaca yönelik davranışa daha az yönelirler. Daha da ötesi kişinin planlarının etkin olmayışına olan inancı da ona bir yeterlilik duygusu verir. Eylemin etkinliğine ya da etkinsizliğine olan inanç ve kişinin kendisine saygısı ve yeteneğine olan inancı umutsuzluk duygularının belirlenmesinde anahtar etkindir.

Güvene karşı güvensizlik: Başkalarına karşı hissedilen güven, umut duygusunun gelişmesinde önemli bir rol oynar. İnsanlara olan bağımlılık yönünden incelendiğinde diğer insanlara olan güvensizliğinin şiddeti kişinin amaçlarını sınırlandırır. Güven duygusu olmayan bir insan başkaları ile birlikte başladığı eylem başarısızlıkla sonuçlanınca bundan başkalarını sorumlu tutar. Güven duygusu gelişmiş insan ise hatalı bir sonuçtan kısmen kendini sorumlu tutar. Bu nedenle güvensiz kişi uzun süreli değil de kısa süreli amaçları yeğler.

Uzun döneme karşı kısa dönem: Umut, kısa veya uzun dönemde ya da her ikisinde birden ulaşabilecek hedefleri belirler. Sürenin uzaması ile umutsuzluk belirmeye başlar. Böylece kişi kaderci bir biçimde sonucu beklerken kısa dönemli amaçlar için çaba sarf eder. Bu süreç özetlenirse hedefe ulaşma yolunda şansa karşı yetenek, başkalarına olan güven duygusu, süregelen ve uzun dönemli amaçlara kıyasla kısa dönemli amaçlara ulaşma çabasına olan inanç ve bu inançlar arasındaki etkileşim kişinin büyük ölçüde umut veya umutsuzluğunun tiplerini oluşturur.

Umutsuzluğun yer aldığı en önemli psikiyatrik bozukluklardan birisi depresyondur. Depresyonun tüm bulguları içinde umutsuzluk ile en yakın ilişkisi olan intihar düşüncesidir. Melges (1969) depresyonda temel sorunun umutsuzluk olduğunu vurgulamıştır. Umutsuzluğa eşlik eden diğer bulgular ise değersizlik, çaresizlik, mutsuzluk, kararsızlık, eyleme geçememe, işlerini sürdürememe ve suçluluk duygularıdır.

Umutsuzluk, depresif bozukluğun temel özelliklerinden biri, intihar eğilimlerinin belirleyicisi, bazı fiziksel rahatsızlıklarla da yakından ilişkili olarak değerlendirilmekte ve bu nedenlerle ölçülmesi özellikle önem taşımaktadır.

Minkoff ve ark. (1973), Beck ve ark. (1975, 1974) geliştirdikleri umutsuzluk ölçeğini kullanarak yatarak tedavi gören intihar girişiminde bulunan hastalar üzerinde yaptıkları çalışmalarda hem depresyonun hem de umutsuzluğun intihar eğilimi ile ilişkili olduğunu, umutsuzluk kontrol edildiğinde ise depresyon ve intihar eğilimi arasındaki ilişkinin kaybolduğunu ama tersinin geçerli olmadığını saptamışlardır. Baumeister'de (1990), umutsuzluğun istatistiksel olarak kontrol edildiğinde depresyonun intiharın öncü belirtisi olma özelliğini yitirdiğini bildirmiştir. VVetzel (1976) intihar girişiminde ve tehdidinde bulunan hastalarla yaptığı kontrollü çalışmada intiharın depresyondan ziyade umutsuzluk ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Dyer ve Kreitman (1984) de daha önceki çalışmalara benzer şekilde depresyon ve intihar eğiliminin ilişkisinin doğrudan umutsuzluk ile intihar eğilimi arasındaki ilişkiye bağlı olduğunu belirtmiştir. Raineri ve ark. (1987) "psikiyatrik bozukluğu olan hastalarda intihar düşüncesi ile depresyon, umutsuzluk ve disfonksiyonel davranışların ilişkisi" konulu çalışmalarında intihar düşüncesine ek olarak umutsuzluk gibi bilişsel bozuklukların intihar riskinin göstergesi olduğunu ileri sürmüşlerdir. Umutsuzluk ve depresyonun birlikte intihar düşüncesi ile önemli derecede ilişkili olmasına karşın umutsuzluğun intihar düşüncesi konusunda depresyondan daha fazla sorumlu olduğunu buldular. Yine aynı çalışmada umutsuzluk ve depresyonun intiharı belirlemede önemli olduğunu ama klinik popülasyonlarda umutsuzluğun otomatik olarak intihar riskinin en iyi belirleyicisi olmadığını da vurgulamışlardır. Cole'da (1988) yaptığı çalışma sonucunda hasta grupta umutsuzluğun intihar riskini belirlemede depresyondan daha etkili olduğunu belirtirken hasta olmayan grup için daha ileri tarama araçlarına gereksinim olduğunu eklemiştir. Birçok araştırmacı umutsuzluğun bilişsel tedavi gibi özgül yöntemlerle azaltılabileceğini ve bunun sonucunda umutsuzluğun intihar riskinin belirlenmesinde ve intiharın önlenmesinde önemli bir araç olabileceğini bildirmişlerdir.

Ergenlik döneminde görülen problemlerden biri intihar girişimleridir. Ergenlerin intihar fikri ile yoğun şekilde uğraşmaları, bunu dile getirmeleri ve hatta bunu denemeleri bir yardım çağrısıdır. Bu, gencin hayatının söz konusu olduğu ciddi bir durumdur. Çocuğun intihar fikri ile iletmek istediği mesaj, artık yaşamak istemiyorum değil, “yardıma, anlayışa ve kabul edilmeye ihtiyacım var” olabilir. İntiharda çok fazla etken rol oynayabilmektedir. Aile problemleri, ailedeki ilişki yokluğu, olumsuz ilişkiler, krizler, tırmanan sorunlar, sosyal ilişkilerdeki kopukluk ya da bozukluk, duygu kontrolünde sorunlar, cinsel uyum zorlukları, başarısız sorun çözme denemeleri, ruhsal hastalıkla bunlardan belli başlılarıdır (Ekşi, 1999).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 12-18 yaş arasında aile içi şiddet öyküsü bulunan çocuklar oluşturmaktadır.

Çalışmanın araştırma grubu 2013-2014 yılları arasında Bakırköy Aile Mahkemelerinde anne ve babası boşanma sürecinde olan ve aile içi şiddete maruz kalmış ve /veya tanıklık etmiş 12-18 yaş aralığındaki 30'u erkek, 16'sı kadın 46 kişiden oluşmaktadır. Araştırma grubunun yaş ortalaması 15.02 yaş (SS:1.65 yaş) olarak saptanmıştır. Kontrol grubu bu güne kadar herhangi bir aile içi şiddet öyküsü olmayan 12-18 yaş arasındaki 31'i kadın 18'i erkek 49 kişiden oluşmaktadır. Kontrol grubunun yaş ortalaması 15.57 yaş (SS: 1.22 yaş) olarak saptanmıştır. Kontrol grubunun araştırma grubuyla cinsiyet, yaş ile eğitim düzeyleri bakımından eşleştirilmeleri dikkate alınmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın hangi kurum tarafından, hangi amaçla yapıldığına, soruların içeriğine, bilgilerin gizliliğine, herhangi bir soruyu reddetme veya görüşmeyi istediği zaman bitirme haklarına yönelik teminatların yer aldığı ayrıntılı bir izin formu katılımcıların ebeveynlerine ve kendilerine imzalatılmıştır (Ek-1). Tüm ölçekler ve görüşmecisi formu, katılımcılar tarafından doldurulmuştur.

Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan; Demografik Bilgi Formu (Ek-2), Offer Benlik İmgesi Ölçeği (Ek-3), Beck Umutsuzluk Ölçeği (Ek-4) kullanılmıştır.

Görüşme Formu:

Çalışmacı tarafından hazırlanan görüşme formunda, katılımcının demografik özellikleri, anne baba eğitimi, ebeveyn birlikteliği, aile içi şiddetin türü, maruz kalınan/tanık olunan süre hakkında bilgilere, ilişkin sorular yer almaktadır (Ek-II).

Offer Benlik İmgesi Ölçeği:

Offer tarafından 1975 yılında geliştirilen ve geçerlilik, güvenirlik çalışması yapılan ölçek 99 maddeden ve aile ilişkileri, dürtü kontrolü, bireysel değerler, baş etme gücü, beden imgesi, duygusal düzey, çevre uyumu, meslek ve eğitim hedefleri, sosyal ilişkiler ve ruh sağlığı olmak üzere on bir alt alandan oluşmaktadır.

Her maddenin yanıtında “bana çok uygun”, “bana hiç uygun değil” arasında değişen 1’den 6’ya kadar değerlendirme puanı içermektedir.

Offer tarafından geliştirilmiş, başlangıçta 130 maddeden oluşan, daha sonra 99 maddelik uluslararası formu geliştirilen bu ölçek, ergenlerin uyumunu 16 alanda değerlendirmektedir. Ölçek, ergenin işlevselliğinin farklı alanlarda değerlendirilmesi gerektiği sayılısı üzerinde geliştirildiği için genel uyumu yansıtan toplam puan yerine, alt ölçeklerden ayrı ayrı puan elde edilir. OSIQ-99 Uluslar arası formundaki alt ölçekler ve ilgili maddeler aşağıda verilmektedir.

- 1. Aile İlişkileri:** Ergenin ailesine ilişkin duygularıyla ilgilidir. Bu ölçek aynı zamanda ergenin yaşadığı evin duygusal atmosferi hakkında da bilgi verir. İlgili maddeler: 2, 5, 9, 12, 15, 33, 37, 42, 46, 53, 55, 65, 67, 74, 79, 82, 86, 91
- 2. Dürtü kontrolü:** Bu gruptaki sorular, ergenin iç ve dış çevredeki baskılara karşı direnmede, egosunun ne ölçüde güçlü olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. İlgili maddeler: 4, 10, 22, 41, 51, 61, 96
- 3. Cinsel tutumlar:** Bu alt ölçekte ergenin cinsel konulardaki duyguları, tutumları ve davranışları ele alınmakta, karşı cinsle ilişkileri hakkında bilgi elde edilmektedir. Maddeler: 6, 18, 58, 60, 71, 76, 90, 92, 95
- 4. Bireysel Değerler:** Bu alt ölçekteki sorular, ergenin davranışlarında, kendini mi yoksa başkalarını mı merkez aldığı ile ilişkilidir. Ancak bu alt ölçeğin 99 soruluk uluslararası formunda, iç tutarlılığı çok düşük bulunduğu için, bağımsız bir alt ölçek olarak ele alınamayacağı belirtilmektedir. Maddeler: 3, 27, 31, 49, 63, 93
- 5. Baş etme gücü:** Bu alt ölçekte, ergenin, çevreye ne kadar başarılı bir şekilde uyum sağladığı, kararlılığı ve öz güveni ele alınmaktadır. Maddeler: 11, 57, 80, 81, 84
- 6. Beden İmgesi:** Ergenin kendi bedenine karşı olumlu ya da olumsuz duygularını ele almaktadır. Maddeler: 17, 28, 39, 54, 62, 70, 73, 77

- 7. Duygusal Düzey:** Ergenin ruhsal yapısı içindeki duygusal uyumunu ölçmektedir. Genel duygulanımların niteliğini ve duygulardaki değişimleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Maddeler: 7, 14, 21, 25, 36, 48, 50, 78, 99
- 8. Çevre Uyumu:** Ergenin kendi baş etme yeteneği hakkında ne hissettiği ile ilişkilidir. Bu alt ölçek, ego gücünün bir ölçüsü olarak da görülebilir. Maddeler: 16, 26, 32, 35, 38, 64, 69, 83, 85, 88, 94
- 9. Meslek ve Eğitim Hedefleri:** Bu alt ölçekteki sorular, ergenin bir mesleğe hazırlığını,, gelecekle ilgili planlarını ve genel olarak çalışma ve iş konusundaki tutumlarını ölçmektedir. Maddeler: 24, 30, 40, 45, 52, 59, 89
- 10. Sosyal İlişkiler:** Ergenin arkadaşlıklarının niteliği ve yaşıt gruplarıyla ilişkileri hakkında bilgi vermektedir. Maddeler: 8, 34, 44, 47, 56, 66, 68, 87, 97
- 11. Ruh sağlığı:** Bu ölçek, açık psikopatoloji belirtilerinin olup olmadığını gösterir. Maddeler: 1, 13, 19, 20, 23, 29, 43, 72, 75, 98

OSIQ-99'da ergenler, her maddeye kendilerinin tanımlama derecesine göre "çok iyi"den başlayarak "hiç"e kadar giden 6 seçenekten birini işaretleyerek yanıt verirler. Olumlu ifadelerle "bana çok uygun" diyenleri aynı yönde değerlendirebilmek amacıyla, olumsuz ifadelerin seçeneklerine verilen cevapların analizi sırasında puanlar oluşturulurken, sayısal değerleri tersine çevrilmektedir.

Ölçeğin 99 maddelik formunda gerekli tersine çevrilmeler yapıldıktan sonra, toplam puanın 50'nin altında olması zayıf uyumu göstermektedir.

İç tutarlılık: Şahin'in (1993) 739 ergenle yaptığı bir çalışmada, ölçeğin 99 maddelik biçimiyle, toplam örneklemdeki güvenirliği.88 olarak bulunulmuştur.

OBİÖ-99 toplam puanı ile BDÖ, STAI-S, ve STAI-T testleri arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunmuştur. Bu ölçeklerde puanın artması, ruh sağlığında olumsuz belirtilerin olması anlamına gelmektedir. Aynı şekilde OBİÖ'da puan artışı, benlik imgesinde olumsuz yönde artış anlamına gelmektedir.

Tersine çevrimli (olumsuz ifadeleri içeren) maddeler, her alt ölçeğe göre aşağıda verilmektedir.

Aile İlişkileri: 5, 9, 12, 15, 55, 65, 67, 74,79, 82, 91

Dürtü Kontrolü: 4, 10, 61

Cinsel dürtüler: 6, 60, 71, 76

Bireysel Değerler: 27, 31, 49

Baş etme Gücü: 80, 84

Beden İmgesi: 17, 54, 62, 70, 73
 Duygusal Düzey: 7, 14, 25, 36, 48, 99
 Çevre Uyumu: 16, 35, 38, 83, 85, 88
 Meslek ve Eğitim Hedefleri: 30, 45, 89
 Sosyal ilişkiler: 8, 34, 44, 56, 66
 Ruh Sağlığı: 1, 13, 19, 23, 29, 43, 72

Beck Umutsuzluk Ölçeği:

Beck Umutsuzluk Ölçeği klinik tablosu yoğun, umutsuzluğu yansıtan psikopatolojik durumları araştırmak üzere Beck ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. (Beck, Weisman, Lester&Trexler, 1974)

Ölçeğin geliştirilmesi sırasında bazı nedenler geleceğe yönelik tutumların ölçüldüğü bir ölçekten alınmış, diğerleri ise psikiyatrik hastaların yakınmalarından oluşturulmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliliğine ilişkin çalışmalarda tutarlı olarak, umutsuzluğu tanımlayan üç faktör çıktığı görülmüştür ('Umut', 'Vazgeçme/Motivasyon kaybı', 'Geleceğe yönelik beklentiler').

BUÖ'de 10 ve üstünde alınan puanların klinik uygulamalarda, çok yakın bir zamanda ortaya çıkabilecek ya da uzun süredeki bir potansiyel intihara işaret olarak kullanılabileceği ifade edilmektedir.

Çeviri işlemi Seber (2002) tarafından yapılmıştır. İç tutarlılık: 37 depresif hasta üzerinden saptanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .86 olarak belirlenmiştir. (Seber ve ark., 1993) normal grup ve psikiyatrik hastalar olmak üzere toplam 373 kişilik bir örneklem grubu üzerinden hesaplanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ise .85 olarak belirtilmektedir (Durak, 1994)

Ölçeğin her bir bölmesinden alınan puanlar ile tüm ölçekten alınan puanlar arasındaki madde toplam puan korelasyonları .07 ile 0.72 (Seber, 1993) ve .31 ile .67 arasında bulunmuştur (Durak, 1994).

Ölçüt bağıntılı geçerlik: Beck Depresyon Envanteri ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kriter olarak alındığında, hasta grubu üzerinde elde edilen korelasyon katsayıları sırasıyla .65 ve .55 olarak saptanmıştır (Seber, 1993).

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın hangi kurum tarafından, hangi amaçla yapıldığına, soruların içeriğine, bilgilerin gizliliğine, herhangi bir soruyu reddetme veya görüşmeyi istediği zaman bitirme haklarına yönelik teminatların yer aldığı ayrıntılı bir izin formu katılımcıların ebeveynlerine ve kendilerine imzalatılmıştır (Ek-I). Tüm ölçekler, görüşmeci tarafından hiç bir yönlendirme yapılmadan katılımcılara yaklaşık yarım saat süren bir görüşme ile uygulanmıştır. Ölçeklerin katılımcılar tarafından doldurulmaları istenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 17 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Analizlerde istatistiksel anlamlılık seviyesi $p<0.05$, $p<0.01$, $p<0.005$, $p<0.001$ ve $p<0.0001$ olarak incelenmiştir. Önce grupların tanımlayıcı bilgileri verilmiş ve daha sonra araştırma ve kontrol grupları karşılaştırılmıştır. Kategorik ifadelerden oluşan değişkenler arasındaki farklılığa ki-kare yöntemi ile bakılmıştır. Ölçeklerin gruplar arası karşılaştırılması grup sayısına göre one way ANOVA ve bağımsız gruplar t test analizi ile yapılmıştır. Ölçeklerin birbiriyle ilişkisini ortaya koymak için korelasyon analizi uygulanmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgular; sosyo-demografik özellikler, araştırma grubunun şiddet öyküsü, ölçeklerin değerlendirilmesi başlıkları altında verilmiştir.

a- Demografik Özellikler

Çalışmaya katılan araştırma grubunun 16'sı (% 34.8) kadın, 30'u (% 65.2) erkek, kontrol grubunun 31'i (% 63.3) kadın, 18'i (%36.7) erkektir. Araştırma grubunun yaş aralığı 12-18 yaş, yaş ortalaması 15.02 yaş (SS:1.65 yaş) iken kontrol grubunun yaş aralığı 12-18 yaş, yaş ortalaması 15.57 yaş (SS: 1.22 yaş) olarak saptanmıştır. Araştırma grubu ile kontrol grubu arasında cinsiyet açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunurken (X^2 : (1)=7,7 $p<0.01$) yaş açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($t=-1.85$, $df: 93$ $p>0.05$).

Tablo 1; Yaş Grubuna göre Dağılım

Yaş grubu	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	N	%	N	%
12-15 yaş	23	50.0	19	38.8
16-18 yaş	23	50.0	30	61.2
Toplam	46	100.0	49	100.0

Araştırma grubunda her iki yaş grubunun da eşit dağıldığı, kontrol grubunda %61,2'sinin ise 16-18 yaş grubunda olduğu bulunmuştur. Aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

(X^2 : (1): 1.21; $p>0.05$)

Tablo 2; Doğum Yerine göre dağılım

Doğum yeri	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	N	%	N	%
Köy	6	14,0	2	4,4
Kasaba	1	2,3	2	4,4
Kent	35	81,4	41	91,1
Yurt dışı	1	2,3	-	-
Toplam	43	100.0	45	100.0

Araştırma (%81,4) ve kontrol (%91,1) grubunun büyük çoğunluğunun kent doğumlu olduğu saptanmıştır. Aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($X^2(3)$: 3.76, $p>0.05$).

Tablo 3; Eğitim durumuna göre dağılım

Eğitim durumu	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	N	%	N	%
İlköğretim	10	22.8	4	8.2
Lise	33	75.0	45	91.8
Üniversite	1	2.3	-	-
Toplam	44	100.0	49	100.0

Araştırma grubunun %75,0'ı, kontrol grubunun %91,8'i lise mezunudur. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (X^2 : (2): 7.71, $p>0.05$).

Tablo 4; Kardeş sayısına göre dağılım

Kardeş Sayısı	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	N	%	N	%
1	8	18.6	11	22.4
2	23	53.5	22	44.9
3	9	20.9	11	22.4
4	3	7.0	4	8.2
Toplam	43	100.0	48	100.0

Araştırma (% 72,1) ve kontrol (% 69.3) grubunun çoğunluğunun 1 ve 2 kardeş olduğu belirlenmiştir, iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($X^2(3)=0,56$, $p>.05$).

Tablo 5; Kaçınıcı kardeş olduğuna göre dağılım

Kardeş Sırası	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	N	%	N	%
1	21	50,0	15	32,6
2	16	38,1	23	50,0
3	4	9,5	6	13,0
4	-	-	1	2,2
5 ve üstü	1	2.4	1	2,2
Toplam	42	100.0	46	100,0

Araştırma grubunun yarısının birinci, kontrol grubunun yarısının ikinci kardeş oldukları saptanmış ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2(5)=5.48$, $p>.05$).

Tablo 6; Ebeveyn durumuna göre dağılım

Ebeveyn durumu	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	N	%	N	%
Birlikte	20	43.5	42	85,7
Ayrı	26	56.5	4	8,2
Baba vefat	-	-	3	6,1
Toplam	46	100.0	49	100,0

Araştırma grubunun %56,5'inin anne babasının ayrı olduğu belirlenirken, kontrol grubunda bu oran %8.2 olarak bulundu. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X^2(2) = 26,82$, $p < .001$).

Tablo 7; Ebeveynin eğitim durumuna göre dağılım

Eğitim durumu	Araştırma grubu				Kontrol grubu			
	Anne		Baba		Anne		Baba	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Okuryazar	1	2,2	2	4,3	-	-	1	2,1
İlkokul	25	54,3	13	28,3	22	45,8	16	34,0
Ortaokul	10	21,7	16	34,8	16	33,3	14	29,8
Lise	9	19,6	12	26,1	10	20,8	11	23,4
Üniversite	1	2,2	3	6,5	-	-	5	10,6
Toplam	46	100,0	46	100,0	48	100,0	47	100,0

Araştırma grubunda çoğunlukla annelerin ilkokul (%54.3), babaların ortaokul (%34.8), kontrol grubunda ise anne (%45.8) ve babaların (%34.0) çoğunlukla ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. İki grup arasında anne eğitimi ($X^2(4): 3.58$, $p > 0.05$) ve baba eğitimi ($X^2(4)=1,31$, $p > .05$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

b- Araştırma grubunun şiddet öyküsü

Tablo 8; Aile içi şiddet deneyimine göre dağılım

Aile içi şiddet öyküsü	N	%
Şiddete maruz kalma	13	28,3
Şiddete tanık olma	18	39,1
Şiddete maruz kalma ve tanık olma	15	32,6
Toplam	46	100.0

Araştırma grubunun %39.9'unun şiddete tanıklık ettiği, %32,6'sının ise hem şiddete maruz kaldığı hem de şiddete tanıklık ettiği anlaşılmaktadır. Araştırma grubunun 3'ünün cinsel şiddete maruz kaldığı ve 43'ünün fiziksel şiddete maruz kaldığı ve/veya tanık olduğu, duygusal şiddetin genellikle bu iki şiddet türüne eşlik ettiği görülmüştür.

Tablo- 9; Maruz kalınan ya da tanık olunan şiddet süresine göre dağılım

	1 kez		Birden çok		5 seferden çok		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Maruz kalınan süre	13	54.2	8	33.3	3	12.5	24	100.0
Tanık olunan süre	6	19.4	22	70.9	3	9.7	31	100.0

Şiddete maruz kalanların % 54.2'si 1 kez, şiddete tanık olanların % 70.9'u birden çok şiddet öyküsü bildirmişlerdir. Şiddete maruz kaldığını bildirenlerin 14 (%73.68)' ü ebeveyn, 2 (%10.53)'si kardeş, 3(%15.79)'ü akraba tarafından şiddet gördüğünü bildirirken, şiddete tanıklık edenlerin 20 (%62.5) 'si anneye, 7 (%22.88)'si kardeşe, 5 (%15.63)'i akrabaya yöneltilen şiddete tanıklık ettiğini bildirmiştir.

c. Ölçeklerin Değerlendirilmesi

Tablo- 10; Grupların umutsuzluk ölçeği toplam puan ortalamaları ve standart sapmaları

	Araştırma Grubu					Kontrol Grubu				
	N	min	max	Ort	SS	N	min	max	Ort.	SS
Umutsuzluk Ölçeği Toplam Puanı	46	0	16	6,1	4,4	49	0	13	4,2	3,04

Araştırma grubu ile kontrol grubunun, umutsuzluk ölçeği puanları arasındaki farklılığı test etmek amacıyla bağımsız gruplar t test analizi yapılmıştır. Buna göre; Araştırma grubunun umutsuzluk ölçeği puanlarının kontrol grubundan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur ($t=2,44$, $df: 93$; $p<.02$).

Tablo- 11; Umutsuzluk Ölçeği Toplam Puanının Frekans Dağılımı

Umutsuzluk Ölçeği Toplam Puanı	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	N	%	N	%
0	2	4.3	2	4.1
1	3	6.5	8	16.3
2	6	13.0	5	10.2
3	6	13.0	11	22.4
4	2	4.3	6	12.2
5	5	10.9	3	6.1
6	4	8.7	3	6.1
7	6	13.0	5	10.2
8	-	-	2	4.1
9	5	10.9	1	2.0
11	-	-	1	2.0
12	-	-	1	2.0
13	3	6.5	1	2.0
15	2	4.3	-	-
16	2	4.3	-	-
Toplam	46	100.0	49	100,0

BUÖ'de 10 ve üstünde alınan puanların klinik uygulamalarda, çok yakın bir zamanda ortaya çıkabilecek ya da uzun süredeki bir potansiyel intihara işaret olarak kullanılabileceği ifade edilmektedir. Bu nedenle çalışmamızda 10 ve üzeri puan alanların gruplara göre dağılımı incelenmiş ve araştırma grubunun %15.1'inin 13-16, kontrol grubunun %6'sının 11-13 arasında puan aldığı saptanmıştır. Araştırma grubunda yaklaşık 7 kişiden biri klinik açıdan intihar riski taşımaktadır.

Tablo- 12; Grupların benlik imgesi ölçeği puanlarının ortalama ve standart sapmaları

Benlik İmgesi Ölçeği	Araştırma Grubu					Kontrol Grubu					t(93)
	N	min	max	Ort.	SS	N	min	max	Ort.	SS	
Aile İlişkileri	46	21	90	43.6	15.1	49	20	84	34,3	11,2	3.42*
Dürtü Kontrolü	46	7	42	22.9	9.4	49	11	37	20.4	5.2	1.59
Cinsel Değerler	46	9	44	26.8	8.8	49	11	46	29.7	7.8	-1.66
Bireysel Değerler	46	6	26	13.9	4.2	49	6	30	13.7	5.6	0.17
Başetme Gücü	46	5	22	11.8	4.3	49	5	20	10.8	3.5	1.28
Beden İmgesi	46	8	35	18.7	6.8	49	9	41	18.4	6.1	0.26
Duygusal Düzey	46	9	48	24.2	11.7	49	9	40	21.1	8.1	1.54
Çevre Uyumu	46	14	44	29.2	7.2	49	16	46	26.9	7.1	1.50
Meslek ve Eğitim Halleri	46	7	27	14.7	5.0	49	7	24	13.4	4.5	1.30
Sosyal ilişkiler	46	10	43	23.1	7.6	49	10	37	20.9	6.1	1.48
Ruh Sağlığı	46	11	60	27.9	10.9	49	11	42	23.3	7.3	2.42**

*p<0.01, **p<0.05

Araştırma grubu ile kontrol grubunun, benlik imgesi ölçeği puanları arasındaki farklılığı test etmek amacıyla bağımsız gruplar t test analizi yapılmıştır. Bunun sonucunda; aile ilişkileri alt ölçeği puanının iki grup arasında anlamlı düzeyde farklı olduğu anlaşılmıştır ($t=3,42$, df: 93, $p<.01$). Buna göre araştırma grubunun aile ilişkileri puanının, kontrol grubunun aile ilişkileri puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Ruh sağlığı alt ölçeği puanının iki grup arasında anlamlı düzeyde farklı olduğu anlaşılmıştır ($t=2,42$ df. 93, $p<.05$). Buna göre araştırma grubunun ruh sağlığı puanının, kontrol grubunun ruh sağlığı puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo-13; Şiddet Öyküsüne Göre Umutsuzluk Ölçeğinin Analizi

	Maruz Kalan			Tanıklık Eden			Maruz Kalan ve Tanıklık Eden		
	N	ORT	SS	N	ORT	SS	N	ORT	SS
Umutsuzluk Ölçeği	13	5.8	4.2	18	5.9	4.5	15	6.4	4.7

$$F(2) = 0.08, p>0.05$$

Umutsuzluk ölçeğinin şiddet öyküsüne göre değerlendirmesine bakıldığında maruz kalan, tanıklık eden ve hem maruz kalan hem de tanıklık eden grup arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($F(2) = 0.08, p>0.05$).

Tablo-14; Şiddet Öyküsüne Göre Benlik İmgesi Ölçeğinin Analizi

Benlik İmgesi Ölçeği	Maruz Kalan			Tanıklık Eden			Maruz Kalan ve Tanıklık Eden		
	N	Ort	SS	N	Ort	SS	N	Ort	SS
Aile İlişkileri	13	39.5	14.5	18	44.1	13.9	15	46.5	17.1
				F(2)= 0.75, p>0.05					
Dürtü Kontrol	13	24.7	14.7	18	22.3	5.9	15	22.0	7.1
				F(2)= 0.33, p>0.05					
Cinsel Tutum	13	23.8	7.3	18	31.0	7.6	15	24.3	9.72
				F(2)= 3.87, p<0.05					
Bireysel Değerler	13	15.8	4.5	18	13.0	3.4	15	13.5	4.5
				F(2)= 1.85, p>0.05					
Baş Etme Gücü	13	11.0	2.6	18	12.9	4.9	15	11.1	4.5
				F(2)= 1.002, p>0.05					
Beden İmgesi	13	17.9	5.5	18	19.3	4.9	15	18.7	4.5
				F(2)= 0.143, p>0.05					
Duygusal Düzey	13	23.7	11.2	18	24.4	11.3	15	24.3	12
				F(2)= 0.018, p>0.05					
Çevre Uyumu	13	26.4	7.1	18	32.7	8	15	27.3	3.9
				F(2)= 4.225, p<0.05					
Mesleki Eğitimi	13	13.2	4.6	18	16.3	4.8	15	14.1	5.4
				F(2)= 1,729, p>0.05					
Sosyal İlişkiler	13	22.4	6.1	18	23.3	6.4	15	23.4	5.3
				F(2)= 0.071, p>0.05					
Ruh Sağlığı	13	24.2	5.9	18	29.8	15.5	15	28.7	6.8
				F(2)= 01,047, p>0.05					

Araştırma grubunun şiddet öyküsüne göre benlik imgesi alt ölçeklerine baktığımızda one way ANOVA testine göre cinsel tutum ve çevre uyumu alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Farklılığın şiddete tanıklık eden gruptan kaynaklandığı saptanmıştır.

Tablo- 15; Araştırma ve Kontrol Grubunun Benlik İmgesi Alt Ölçekleri ile Umutsuzluk Ölçeği Arasındaki Korelasyon Analizi

UT	AI	DK	CT	BD	BG	DD	BI	ÇU	ME	SI	RS
r	,63**	,23*	-,16	,36**	,38**	,64**	,45**	,28**	,27**	,36**	,36**
Sig.	,000	,022	,112	0,00	0,00	0.00	0.00	0.00	0.007	0.00	0.00
N	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

UT:Umutsuzluk toplam puanı; AI: Aile ilişkileri DK: Dürtü Kontrolü CT: Cinsel Tutumlar BD: Bireysel Değerler BG: Baş Etme Gücü BI: Beden İmgesi DD: Duygusal Düzey ÇU: Çevre Uyumu ME: Meslek ve Eğitim Hedefleri SI: Sosyal ilişkiler RS: Ruh Sağlığı

Araştırma ve kontrol grubu birlikte ele alınarak, benlik imgesi alt ölçekleri ile umutsuzluk ölçeği arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Bunun sonucunda; Umutsuzluk puanının aile ilişkileri puanı ile olumlu yönde ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,63$ $p<.0001$). Umutsuzluk ölçeği ile dürtü kontrolü puanının olumlu yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,23$ $p<.05$). Umutsuzluk ölçeği ile bireysel değerler puanının olumlu yönde ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,36$, $p<.0001$). Umutsuzluk ölçeği ile baş etme gücü puanının olumlu yönde ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,38$ $p<.0001$). Umutsuzluk ölçeği ile beden imgesi puanının olumlu yönde ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,45$ $p<.0001$). Umutsuzluk ölçeği ile duygusal düzey puanının olumlu yönde ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,64$ $p<.0001$). Umutsuzluk ölçeği ile çevre uyumu puanının olumlu yönde ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,28$, $p<.0001$). Umutsuzluk ölçeği ile meslek eğitim puanının olumlu yönde ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,27$ $p<.001$). Umutsuzluk ölçeği ile sosyal ilişkiler puanının olumlu yönde ve

yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,36$ $p<.0001$). Umutsuzluk ölçeği ile ruh sağlığı puanının olumlu yönde ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,36$ $p<.0001$).

5. TARTIŞMA

Bu çalışma ile aile içi şiddete maruz kalmış ve/veya tanıklık etmiş ergenlerin benlik imgesi ve umutsuzluk düzeyini değerlendirmek, şiddeti önleme ve rehberlik çalışmalarına bilimsel katkılar sağlamak amaçlanmıştır.

Şiddet, aile içinde öğrenilen, kuşaktan kuşağa aktarılan ve geleneksel öğelerle meşrulaştırılan bir davranış olarak kaldığı sürece tüm toplumsal kesimleri, dinamikleri ve değişimi olumsuz etkileyecektir (Bilim Teknik, 2001). Aile içi şiddet dünyada olduğu gibi ülkemizde de farklı biçimlerde yaşanmakta, en fazla kadınları ve çocukları etkilemektedir. Annelerine yönelik şiddete tanık olmak çocuk için kendilerine yönelen bir şiddet olmakta, aynı şekilde çocuğa yönelik şiddet de bir çeşit kadına yönelik psikolojik şiddeti içermektedir (Sallan Gül ve Alıcan, 2012). Aile içi şiddetin birçok yönden çocukların gelişimini olumsuz etkilediği araştırmalarla gösterilmiştir. Aile içi şiddet günümüz toplumunun gittikçe büyüyen ve çocukların sosyal, duygusal ve akademik yönden geleceklerini olumsuz olarak etkileyen bir sorundur.

Aynı aile içinde farklı türlerde şiddetin bir arada yaşandığına dair veriler giderek artmaktadır (Edleson 1999). Aile içi şiddet çok boyutlu bir sorundur. Bir ailede bir türde şiddet yaşıyorsa, genellikle bu diğer türlerde de şiddet yaşandığına dair bir işaret olabilmektedir. Aile içi şiddet döngüsel bir şekilde devam edebilmekte olup, çocuk aile içinde şiddete maruz kalmasa bile bir süre sonra şiddete maruz kalan anne tarafından da şiddet uygulanabilmektedir. Aile içi şiddetin tanınıp önlenmesi gelecek kuşakların ruh sağlığı açısından önem taşımaktadır.

Vahip ve Doğanavşargil (2006)'ın yaptığı araştırmada, eşler arasında yaşanan şiddete tanık olan çocukların yarısı şiddete fiilen müdahale ettikleri, doğrudan şiddete maruz kalmasalar bile çocukluk çağı travmaları yaşadıkları saptanmıştır. Araştırmadaki bir diğer önemli bulgu bu çocukların yaralanmış, berelenmiş annenin bakımını yaptıklarının ve annenin yaşadığı çöküntü durumunu içselleştirdiklerinin görülmesidir. Araştırmanın bir başka önemli bulgusu ise, eşlerinden şiddet görenlerin buna paralel olarak, çocuklarına da şiddet gösterdiklerinin saptanmış olmasıdır.

Bu çalışmada araştırma grubunun %39,9'unun şiddete tanıklık ettiği, %32,6'sının ise hem şiddete maruz kaldığı hem de şiddete tanıklık ettiği anlaşılmaktadır. Çalışmalar, kadınlara yönelik şiddet ile çocuklara yönelik şiddetin önemli ölçüde üst üste bindiğini göstermiştir. Kadın sığınma evlerine şiddet nedeniyle başvuran kadınların %40-70'inin

çocukları da şiddete maruz kalmışlardır (Campbell ve Lewandowski 1997). Aile içinde yaşanan şiddet bir süre sonra çocuklara da yöneltilmektedir. Kimi zaman bu bir döngü oluşturmakta ve şiddet gören anne bir süre sonra kendi çocuğuna şiddet uygulamaktadır. Türkiye’de kadın sığınma evlerinde yapılan bir çalışmada, şiddet gören kadınların tamamına yakınının çocukken de şiddet gördüğü ve sonradan kendi çocuklarını dövdüğü saptanmıştır (Yıldırım, 1998).

Çalışmamızda şiddete maruz kaldığını bildirenlerin %73.68’i ebeveynleri tarafından şiddet gördüklerini bildirirken, şiddete tanıklık edenlerin %62.5 ’i anneye yöneltilen şiddete tanıklık ettiğini bildirmiştir. Şiddete maruz kalanların % 54.2’si 1 kez, şiddete tanık olanların % 70.9’u birden çok şiddet öyküsü bildirmişlerdir.

Özkan (2008) tarafından yapılan aile içinde çocuğa yönelik şiddet araştırmasında birçok değişken açısından çocuğa yönelik şiddet olgusu incelenmiştir. Çocukların %84,7’si baba kaynaklı fiziksel ve sözel şiddete maruz kalmaktadır. %94.4 gibi büyük bir kitle ise, anne kaynaklı sözel ve psikolojik şiddet görürken, %55’i anne ve baba kaynaklı ekonomik şiddet görmektedir. Ayrıca %89,5’i baba kaynaklı sözel ve psikolojik şiddet %96’sı anne – baba kaynaklı bireysel hakları kısıtlayıcı ve psikolojik şiddet görmektedirler. Araştırmada anket uygulanan 525 çocuktan 314’ü bir şekilde şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu oran %59,8’inin şiddete maruz kaldığını göstermektedir. Aile içerisinde çocuğa yönelik şiddetle ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında ise çocukların tamamı aile içerisinde en az bir tür şiddete maruz kalmaktadır. Bunların % 63,5’i nadiren, % 30,5’i ara sıra, % 5,5’i sık sık, % 0,5’i her zaman şiddet görmektedir (Özkan, 2008).

Aile içi şiddet kuşaktan kuşağa geçmekte ve yalnızca şiddet gören kişiyi değil, tanık olan kişilerin psikolojik durumlarını, özellikle çocukların psikososyal gelişimlerini etkilemektedir. Çocuklukta aile içi şiddete maruz kalanların ya da tanık olanların kendi yetişkinlik dönemlerindeki ailelerinde de daha yüksek oranda şiddet yaşadığını saptayan çalışmalar vardır (Hemenway ve ark, 1994; Neugebauer, 2000; Riggs ve ark, 2000). Çocukken şiddete maruz kalma ve tanık olma, psikiyatrik ve fiziksel morbidite nedeni olarak bildirilmiştir (Campbell, 2002, Kaplan ve ark,1998; Malinosky-Rummel 1993; Maccauley ark, 1997; Tollestrop ve ark, 1999; Wisner ve ark, 1999).

Gökler (1993), sürekli yinelenen şiddet eylemleri ve olaylarının, çocuğun şiddeti sorun çözmede etkin bir araç, bir yöntem, bir ilişki biçimi olarak görmesine yol açacağını belirtmektedir. Şiddetin, çocukları tehlikeli durumlarda uyarma amaçlı kullanılırken, örseleyici yönünün hesaba katılması gerektiğini vurgular. Şiddet eylemlerini izlemenin

çocukta ruhsal gerginliği arttırabildiği gibi öfke eğilimli çocuklarda dürtüsel ya da duygusal kontrolü zayıflatabileceğini ifade etmektedir. Her ne kadar şiddete verilen ilk tepki korku olsa da, bir süre sonra bu uyarılara verilen tepkilerde yetersizliklerin ortaya çıkacağını; şiddetin bir katarsis aracı olarak işlev görebildiği gibi çocukların gördükleri şiddeti uygulayabileceklerini belirtmiştir (Akt: Gök, 2009: 3).

Bayındır'ın (2010) çalışmasındaki bulgulara göre, evde yaşanan şiddete çocuklar büyük oranda tanık olmakta ve bundan olumsuz olarak etkilenmektedirler. Ansal olarak sıklıkla gösterdikleri tepkileri belirgin ağlama, ne yapacağını bilememe ve şoka girme, anne ve babanın kavga etmesini önlemeye çalışma, anneyi destekleme ve korumaya çalışmadır. Uzun vadede ise en çok çocuklarda saldırganca davranışların arttığı, sürekli sinirlilik, tedirginlik hali olduğu ve anneye aşırı bir bağlılık geliştirdikleri saptanmıştır.

Umutsuzluk, depresif bozukluğun temel özelliklerinden biri, intihar eğilimlerinin belirleyicisi, bazı fiziksel rahatsızlıklarla da yakından ilişkili olarak değerlendirilmekte ve bu nedenlerle ölçülmesi önem taşımaktadır. Aynı zamanda ergenin umutsuzluk düzeyini değerlendirmek aile içi şiddetten etkilenen ergenin sonraki öz kıyım girişimlerinin riskini belirleme açısından da önem taşımaktadır.

Çelikel ve Erkorkmaz (2008), bireylerde umutsuzluk yaratan sosyal sorunların çözülebilmesi için bireylerin özellikle gençlerin ailesel özelliklerinin ve yaşam koşullarının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda çalışmalarında, aile ilişkilerinde sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin daha yüksek çıktığını ifade etmişlerdir.

Derebaşı (1996) aile desteğinin çocukların umutsuzluk düzeyini azaltmada önemli bir faktör olduğunu vurgulamıştır. Bolland, Lian ve Formichella (2005) şiddetin ergenlerin umutsuzluk düzeyi üzerine etkisi olduğunu belirtmiştir. Araştırmamızdaki bulgular bu bilgiyi destekler niteliktedir. Çalışmamızda aile içi şiddete maruz kalmış ya da tanık olmuş ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin aile içi şiddete maruz kalmamış ya da tanık olmamış ergenlere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aile içi şiddetin bulunduğu bir ailede destekleyici ebeveyn mekanizmalarının yüksek düzeyde çalışmadığı düşünülebilir; dolayısıyla aile içi şiddete tanık olmuş ya da şiddetin bizzat mağduru olmuş çocuklarda umutsuzluk düzeyinin yüksek olması beklenebilir.

Gonca Çelik ve arkadaşlarının (2011) çalışmasında, anneye ve çocuğa şiddet uygulanmış hastalarda Offer Benlik İmgesi Ölçeği ile yapılan değerlendirmede ölçeğin ruhsal sorunlar alt ölçeği grubunda sıkıntılar yaşandığı görülmektedir. Özellikle kızların öz kıyım

girişimi ile aile içi şiddet döngüsünde annenin kurban rolünü model aldıkları düşünülürse, erişkinliğe geçişte kendi bedenine yönelik şiddet çocuklarına da yönelebilecek ve şiddet öz kırım döngüsü bu şekilde diğer kuşaklara da taşınacaktır. Literatüre uygun olarak çalışmamızda da aile içi şiddete maruz kalanların ve/veya tanık olanların umutsuzluk düzeylerindeki artışın yanı sıra Benlik İmgesi Ölçeğinin Ruh Sağlığı alt ölçeğinden de yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. BUÖ'de 10 ve üstünde alınan puanların klinik uygulamalarda, intihara işaret ettiği dikkate alındığında araştırma grubunda yaklaşık 7 kişiden birinin klinik açıdan intihar riski taşıdığını ifade edebiliriz. Umutsuzluk ölçeği ve benlik imgesi ölçeğinin ruh sağlığı alt ölçeği ile şiddet arasında ilişkinin saptanması ve umutsuzluk ile ruh sağlığı arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde korelasyon bulunması öz kırım riskini göz önünde bulundurmak için önemli bir bulgudur.

Çalışmalar ebeveynleri tarafından şiddete uğrayan çocukların hem bedensel hem de ruhsal gelişim açısından problemlerle karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Aile içerisinde yaşanan şiddet, çocukta kısa ve uzun dönemde pek çok etkiler bırakmaktadır. Şiddetin, çocuklar üzerinde kısa dönem etkileri: alt ısılatma, parmak emme, gelişimsel bozukluk, uyku bozukluğu, yeme bozukluğu, öğrenme güçlüğü, konuşmada gecikme, okul başarısızlığı, yakın ilişki kurmakta güçlük, öfke içeren ilişkilerdir. Uzun dönemdeki etkileri ise saldırgan ve suça yönelik davranım, duygusal bozukluklar, akranlarına göre daha erken alkol kullanmaya başlama, alkol ve madde bağımlılığı, depresyon, intihar düşünceleri, halüsinasyonlar, şizofreni, düşünce bozuklukları vb. gelmektedir (Pelendecioğlu, Bulut, 2009:52-53). Aile içi şiddete maruz kalan veya tanık olan çocuklar, güven duygularını kaybeder ve sevgisizliği öğrenirler. Yetişkin olduklarında şiddete meyil etme, dışa vurum ve içe atım sorunları, sosyal ilişkilerde bozukluk, intihar eğilimi ve birçok psikiyatrik bozukluk görülmektedir (Algan ve Kaya, 2012).

Altınay ve Arat'a göre çocukken tanık olunan ya da maruz kalınan şiddetin erkeklerde şiddet uygulama, kadınlarda da şiddete maruz kalma olasılığını iki kat arttırmaktadır (Ural, 2012). Smith, Berthelsen ve O'Connor (1997), 3-6 yaş arası aile içi şiddete uğrayan çocukların %42'sinin klinik bir müdahale gerektirecek düzeyde ruh sağlığı bozuklukları geliştirdiklerini aktarmışlardır.

Deobard-Lucas ve Grych (2011) aile içi şiddete tanık olan 7-12 yaş arası çocuklar üzerinde yaptığı bir araştırmada çocukların büyük oranda mutsuzluk ve öfke yaşadıkları, büyük bölümünün olaylar başladıktan sonra kendilerini geri çektiğini, üçte birlik bir kısmının ise bu çatışmalı ortamı gidermek için bir şeyler yapmak istedikleri ayrıca sadece çocukların

üçte birinin de mağdurun şiddeti provoke ettiğini düşündüklerini ortaya koymuşlardır (Ural, 2012).

Çalışmamızda aile içi şiddet ile Benlik İmgesi Ölçeğinin Ruh Sağlığı alt ölçeğinin yanı sıra Aile İlişkileri alt ölçeği arasında da anlamlı ilişki belirlenmiştir. Aile içi şiddete maruz kalanların ve/veya tanık olanların aile içi şiddet öyküsü olmayan gruba göre aile ilişkileri ile ilgili olumsuz duygular beslediği görülmektedir. Aile içi şiddete maruz kalanların ve/veya tanık olanların %43.5'inin ebeveynlerinin boşanma aşamasında olması, aile içi şiddet öyküsü olmayan grupta bu oranın %8.2 olması da çıkan sonuçta yaşanan şiddetin yanı sıra boşanma sürecinin de etkili olduğunu göstermektedir.

Henry S. Sullivan ve Margaret Mahler'in çalışmaları insanın çocukluk yıllarında annesi ile ortak yaşam ilişkisi olduğunu göstermiştir. İlk dönemlerindeki gelişim evrelerini başarıyla tamamlayabilen birey kendine tutarlı benlik algısı oluşturur. Tutarlı benlik algısı bireyin düzenli gelişmesine ve kendini gerçekçi biçimde algılamasına izin verir. Eğer bu gelişim evreleri başarılı bir şekilde tamamlanamazsa birey bağımlı ilişkiler kurar, asla tek başına kalamaz ve kendisi ile başkaları arasında farklılaşma yapamaz (Fenell ve Weinhold, 1989).

Yapılan çalışmalar içerisinde şiddetin yaşandığı ailelerde gelişimini tamamlamak zorunda kalan çocukların olumsuz bir benlik geliştireceğini ve bu çocukların olumsuz çocukluk tecrübelerini yetişkin hayatına taşıyarak kendilerinin de birer şiddet uygulayıcısı haline gelebileceklerini göstermektedir. Bu nedenle aile içi şiddet çocuğun olumlu bir kişilik ve olumlu bir benlik geliştirebilmesini engelleyen önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmalar, şiddetin özellikle yakın ilişkilerdeki kişiler tarafından uygulanmasının ve bu saldırıların zaman içinde yineleme eğilimi göstermesinin bir yandan da çocuklarda bilişsel, davranışsal, sosyal ve duygusal açıdan sağlık sorunlarına yol açtığını, diğer yandan çocukları şiddet ortamının normatif olduğunu kabul etme yönünde dolaylı olarak koşullandırdığını göstermektedir (Ayan, 2012).

Kahraman (2000), aile yaşamlarında şiddet olan ergenlerin aile ilişkilerini ve ruhsal sorunlarını incelemek amacıyla aile yaşamlarında şiddet olan ve olmayan toplam 111 ergeni ve bu ergenlerin annelerini karşılaştırmıştır. Veri toplama amacıyla "Ana- Baba Ergen İlişkileri Envanteri Ergen Formu" ve "Ruhsal Belirti Tarama Listesi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ailelerinde şiddet olan ergenlerin, ailelerinde şiddet olmayan ergenlere göre, genel olarak aile içi ilişkilerde daha fazla çatışma yaşadıkları ve ailelerindeki bütünlük düzeyinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu ergenlerin babalarıyla ilişkilerinde problem çözme,

iletişim becerilerinde yetersizlikler ve daha fazla düşmanlık duyguları ifade ettikleri saptanmıştır. (Akt: Gök; 2009: 28)

Aile fonksiyonları ile ilgili yapılan araştırmalarda özellikle ergenlik dönemi üzerinde bir hayli fazla durulduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar ergenlerde intihar davranışlarının fonksiyonelsiz aile süreciyle ilgili olduğunu göstermiştir. Ebeveynlerin katı olmaları, ebeveyn-ergen ilişkisinin aşırı kapalı olması, samimiyetin kaybolması, çatışmanın varlığı, etkili iletişimin olmaması, aile rollerinin kaybolması, aile bağlarının zayıflaması ergenlerde intihar nedeni olduğu görülmüştür. (Thishler ve ark. 1981; Tischler ve Mckenry, 1982; Allberg ve Chu, 1990; Cotton, 1994; Koopmans, 1995; Jie ve Jin, 1996; Jones, 1997). Ergenlerin aile fonksiyonlarının algılayışları ile psikolojik uyumları, benlik algıları arasında ilişki olduğu bulunmuştur. (Dancy ve Handal, 1984; Burt ve ark. 1988; Kleinman ve ark., 1989; Piatt ve Ketterson, 1993; Cashwell, 1995; Shek, 1997).

Umutsuzluk Ölçeği ile Benlik İmgesi Ölçeğinin cinsel tutum alt ölçeği dışında diğer tüm alt ölçekleri ile pozitif yönde korelasyon belirlenmiştir. Umutsuzluk arttıkça aile ilişkileri, dürtü kontrolü, bireysel değerler, baş etme gücü, beden imgesi, duygusal düzey, çevre uyumu, meslek ve eğitim hedefleri, sosyal ilişkiler ve ruh sağlığı'nda bozulmalarda artmaktadır. Umutsuzluğa eşlik eden en önemli bozukluk depresyondur. Diğer bulgular ise değersizlik, çaresizlik, umutsuzluk, kararsızlık, eyleme geçememe, işlerini sürdürememe ve suçluluk duygularıdır. Ayrıca umutsuzluk geleceğe yönelik amaçları sınırlayan bir durumdur. Benlik kavramı; bireyin kendisi ile ilgili olarak kafasında çizdiği görünümüdür. Bu görünüm bireyin kendine güvenli olup olmayacağını, içe ya da dışa dönük oluşunu belirler. (Uzun, 2003). Benlik imgesi kişinin kendisi ile ilgili algılarının, yüklemelerin, geçmiş yaşantıların, gelecekle ilgili amaçlarının ve sosyal rollerinin zihinde temsil edilişi, kavramsal ben olarak odaklaşmasıdır (Harman, 1976). Dolayısıyla umutsuzluk, bireyin kendi benliğini algılayış ve anlamlandırma biçimini etkilemektedir.

Çalışmamızın sonucunda aile içi şiddetin umutsuzluk düzeyini arttırdığı yönündeki birinci hipotezimiz desteklenirken, ikinci hipotezimiz kısmen desteklenmiştir. Benlik İmgesi Ölçeğinin Aile İlişkileri ve Ruh Sağlığı alt ölçekleri ile aile içi şiddet arasında ilişki saptanırken Dürtü Kontrolü, Cinsel Dürtüler, Bireysel Değerler, Baş Etme Gücü, Beden İmgesi, Duygusal Düzey, Çevre Uyumu, Meslek ve Eğitim Hedefleri ve Sosyal İlişkiler alt ölçekleri ile aile içi şiddet arasında ilişki saptanmamıştır. Umutsuzluk düzeyi ile benlik imgesi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu yönündeki üçüncü hipotezimiz ise, umutsuzluk ile

cinsel dürtüler arasında ki ilişki dışında benlik imgesi ölçeğinin diğer tüm alt ölçekleri ile pozitif yönde ilişki saptanmış olması nedeniyle desteklenmiştir.

Aile içi şiddetin gerek şiddete tanık olan gerekse şiddet mağduru olan çocuklar üzerinde birçok olumsuz etkisinin olduğu tartışılmazdır. Çalışmalar bu çocukların birçok ruhsal, sosyal ve davranışsal problemler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aile içi şiddetin, çocuğun gelecek planlaması, akademik başarısı ve sosyal yaşamı üzerinde etkili olan benlik imgesi ve umutsuzluk düzeyi üzerindeki etkisini belirlemek, şiddetin önlenmesine ilişkin stratejiler oluşturmada ve rehberlik çalışmaları açısından önemlidir.

Kağıtçıbaşı (1999), anne ve babanın birbirlerine öfke ve saldırganlık içeren davranışlarda bulunmaları durumunda, çocukların, saldırganlığı sorun çözücü bir davranış olarak öğreneceklerini, saldırgan davranışların yaşamın bir parçası olduğunu düşüneceklerini ve bunu kendi yaşamlarında da uygulamaya koyacaklarını belirtmektedir. Bu nedenle yetişkinlerin davranışta bulunurken, her an bir çocuğa model oldukları bilinciyle hareket etmeleri gerekmektedir (Kaymak-Özmen, 2004). Şiddetin kuşaklar arası geçiş yaklaşımında da vurgulandığı gibi, saldırganlık ve şiddet öğrenilen bir davranıştır ve zamanında müdahale edilmediği ya da gerekli önlemler alınmadığında, uzun vadede toplumsal yapıda geri dönüşümü olmayan yaralar açabilir (Ayan, 2007).

Güç ve kontrolü temel alan aile sistemine maruz kalmış çocukların, etkileşimde işlevsel ve sosyal yolları öğrenmeye ihtiyacı vardır. Bu olumlu etkileşim kalıpları ailede empati eğitimi, şiddet içermeyen çatışma çözme, iletişim ve işbirliğinin geliştirilmesi yoluyla çocuklara kazandırılabilir. Aynı zamanda okullarda kadın-erkek ilişkileri, cinsiyete dayalı zorbalık gibi konular müfredatın bir parçası olmalı, okul psikolojik danışma servisleri bu becerilerin öğrencilere kazandırılması konusunda öğretmenlere de rehberlik etmelidir (Fontes, 2000). Aile içi yaşanan şiddetten çocukların fazlasıyla etkilendiği, özellikle şiddet gören annenin büyüttüğü çocukların sayısı ve durumu göz önüne alındığında, şiddet ortamında büyüyen çocuklar için koruyucu önlemler alınması önem taşımaktadır. Özellikle umutsuzluk düzeyinin öz kıyım açısından bir risk oluşturmaya ve beraberinde ergenlerin aile ilişkilerini ve ruh sağlıklarını olumsuz olarak algılayıp değerlendirmeleri koruyucu önlemlerde dikkate alınmalıdır. Çalışmamızda şiddete tanıklık etmenin umutsuzluk ve benlik imgesi üzerinde etkili olduğunun bulunması, şiddete tanıklık eden çocukların da koruyucu önlemler açısından ihmal edilmemesi gerektiğini bize göstermektedir.

Benlik imgesindeki bozulmalar, aile içi veya çocuğa yönelik şiddet temelinde gelişebileceği için aile içi şiddetin benlik imgesi üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi, aile

içi Şiddete maruz kalmış veya tanık olmuş çocuklara rehberlik çalışmaları yapılması açısından önemlidir. Benlik imgesindeki bozulmalar aile içi veya çocuğa yönelik fiziksel Şiddet temelinde gelişebileceği için Şiddet yks ve evlilik yaşantıları sorgulanarak aile değerlendirmeye ve tedavi sürecine katılmalıdır.

Çalışmamızın, aile içi Şiddete maruz kalan ve tanıklık eden ergenlerin umutsuzluk düzeyini ve aile ilişkileri ile ruh sağlığını olumsuz algıladıklarını ve önemli bir oranının öz kıyım açısından risk altında olduklarını ortaya koyması açısından ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak rneklem sayısının azlığı çalışmanın önemli sınırlılığıdır. Bakırköy Aile Mahkemesine ebeveyni boşanma aşamasında olan ve ailede aile içi Şiddet yks bulunan ergenlerin çalışmaya dahil edilmesi örneklem sayısını sınırlamıştır. Aile içi Şiddetin ocuk üzerindeki etkilerinin ortaya konması açısından örneklem sayısının daha yüksek olduğu daha geniş çalışmalara ihtiyaç vardır.

6. SONUÇ

Bu çalışma ile aile içi şiddete maruz kalmış veya tanık olmuş ergenlerin benlik imgesi ve umutsuzluk düzeyini değerlendirmek, şiddeti önleme ve rehberlik çalışmalarına bilimsel katkılar sağlamak amaçlanmaktadır.

Araştırmanın örneklemini toplam 30'u kadın, 16'sı erkek 46 kişiden oluşmaktadır. Örneklemin yaş ortalaması 12-18 yaş, yaş ortalaması 15.02 yaş (SS:1.65 yaş) olarak saptanmıştır. Katılımcılar; 12-18 yaş aralığında Bakırköy Aile Mahkemelerinde anne ve babası boşanma aşamasında olan ve aile içi şiddet öyküsü bulunan 12-18 yaş aralığındaki ergenlerden oluşmakta olup, yaş ortalaması 15.02 olan bireylerdir.

Araştırma ve kontrol grubu arasında yaş, doğum yer, eğitim, ebeveynin eğitim durumu, kardeş sayısı ve kaçınıcı kardeş oldukları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Araştırma ve kontrol grubunun anne babasının ayrı olması açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Araştırma grubunun 3'ünün cinsel şiddete maruz kaldığı ve 43'ünün fiziksel şiddete maruz kaldığı ve/veya tanık olduğu, duygusal şiddetin genellikle bu iki şiddet türüne eşlik ettiği görülmüştür.

Bu çalışmada aile içi şiddet öyküsü olan grubun umutsuzluk düzeyi aile içi şiddet öyküsü olmayan gruptan yüksek bulunmuştur. BUÖ'de 10 ve üstünde alınan puanların klinik uygulamalarda, potansiyel intihara işaret olarak kullanıldığı göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, araştırma grubunda yaklaşık 7 kişiden birinin klinik açıdan intihar riski taşıdığı saptanmıştır.

Benlik imgesi ölçeği değerlendirildiğinde, aile içi şiddet öyküsü olan grubun aile ilişkileri ve ruh sağlığı açısından olumsuzluk belirtilerin olduğu saptanmıştır.

Umutsuzluk Ölçeği ile Benlik İmgesi Ölçeğinin cinsel tutum alt ölçeği dışında diğer tüm alt ölçekleri ile pozitif yönde korelasyon belirlenmiştir. Umutsuzluk arttıkça aile ilişkileri, dürtü kontrolü, bireysel değerler, baş etme gücü, beden imgesi, duygusal düzey, çevre uyumu, meslek ve eğitim hedefleri, sosyal ilişkiler ve ruh sağlığı'nda bozulmalar artmaktadır.

7. KAYNAKÇA (Literatür):

- Akkoyun F. (1982) .Psikolojik Danışma Kuramları. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Altınsoy, Y. (1999). Aile Ortamında ve Yetiştirme Yurtlarında Yetişen 9-16 Yaş Grubu Çocukların Öz Kavramlarının Karşılaştırılması. Uzmanlık Tezi. İstanbul.
- Altıntaş, E. (1991). Benlik Kavramı ve Uyum. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteler Dergisi Cilt :VI . Sayı:1 s : 56
- Arslan, D. (1998). Aile İçinde Kadına Yönelen Şiddet ve İstanbul Kadın Misafirhanesi. Uzmanlık Tezi. İstanbul.
- Altıntaş, E. (1991). Ergenlerde Benlik Kavramı ve Ana–Baba Öğretmen Tutumları. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi Cilt :VI, Sayı:1 s : 61
- Attala J.M., Bauza K., Pratt H., Viera D. (1995). Integrative review of effects on children on witnessing domestic violence. Issues in Comprehensive Pediatric Nursing. 18:163- 72.
- Ayan S., (2012). Kadına Karşı Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri. Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu. S: 660.
- Baltaş, Z. (1991). Kolej ve Anadolu Liselerine Giriş Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Duygusal İstismarı. Çocuk İstismarı ve İhmali. Ankara.
- Bayındır N. (2010). Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler. Mehmet Akf Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Yıl: 2 Sayı: 2. (s. 1-9).
- Berkowitz L. (1983). The goals of aggression. The Dark Side Families. Sage, Beverly Hills.
- Bilican Gökkaya, V., (2012). Kadına Şiddet ve Gölgesindeki Çocuk. Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu. s: 675.

- Bilir, Ş. , Arı M. Dönmez N., Atik B. (1991) . Türkiye'nin 16 İlinde 4-12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi. Aile ve Toplum. T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Bolland, J.M., B.E. Lian ve C. M. Formichella (2005) The Origins Of Hopelessness Among Inner-City African-American Adolescents”, American Journal Of Community Psychology, Vol. 36, Nos. 3/4, pp. 293-304.
- Campbell JC, Lendowsk LA. (1997). Mental and psysical healt effects of intimate partner violence on women and children. *Anger, Aggresion and Violence*. **20** (2): 353-374
- Çelikel, F. Ç. ve Ünal E. (2008). “Üniversite Öğrencilerinde Depresif Belirtiler ve Umutsuzluk Düzeyleri ile İlişkili Etmenler”, Nöropsikiyatri Arşivi. *Sayı 45, s. 122-129.*
- Çiftçi Ö. (2007) Yaşadıkları Şiddet Nedeniyle Sığınma Evlerine Başvuran Kadınların Umutsuzluk, Depresyon ve Üreme Sağlığı Durumlarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Derebaşı, I. (1996) Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Ege Üniversitesi öğrencileri üzerinde geliştirilmesi.
- Dilbaz N. & Seber G., Umutsuzluk Kavramı: Depresyon ve İntiharda Önemi. *Kriz Dergisi* 1(3): 134-138.
- Yıldırım Ş. 2006, Ergenlerin aile içinde şiddete maruz kalma durumları ve aile ilişkilerinin değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi.
- Ekşi A. (1999). Psikiyatrik Açıdan Çocuk ve Adolesan İntiharları. İ.y.e Aysel Ekşi (Ed.) *Ben Hasta Değilim*. Nobel Tıp Kitabevleri. İstanbul.
- Edleson JL. (1999) Children’s witnessing of adult domestic violence. *J Interpers Violence*, 14:839-870

- Gayford J. J. (1975) Battered Wives. *Medicine, Science and the Law*. 15, 237-245
- Goleman, D. (1996). *Duygusal Zeka*. Varlık Yayınları. İstanbul.
- Gök M. (2009). *Aile İçi Şiddet ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi. Adana.
- Gülçin A., Kaya S., (2012). Kadına Karşı Evlilik İçi Şiddetin Çocuğa Yansıması ve Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı. *Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu*. S: 678.
- Hamilton LR (1989) Variables Associated with Child Maltreatment and Implications for Prevention and Treatment. *Child Abuse and Neglect: Theory, Research and Practice*'da (ed. Pardeck JT) Gordon Breach Science Publishers, New York.
- Hemenway D, Solnick S. Carter J (1994) Child Rearing Violence, *Child Abuse Negl*, 18:1011-1020.
- Humprace J. (1991). Children of battered women: worries about their mothers. *Pediatric Nursing*.
- İçli T. (1995) *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu*, Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Bizim Büro Basımevi. Ankara.
- İlkkaracan P. Ve Gülçür L. (1996) *Aile İçinde Kadına Şiddet*. Sıcak Yuva Masalı. Metis Yayınları. İstanbul.
- Jaffe P., Walfe D.A., Wilson S., Zak L. (1986). Emotional and physical health problems of battered women. *Can J Psychiatry*. 31:625-629.
- Jewkes R., Abrahams N., MVO Z. (1998). Why do nurses abuse patients ?: reflections from South African obstetric services. *Soc Sci Med*. 47: 1781-1795.
- Jewkes R. (2002). Preventing Domestic Violence. *British Medical Journal*. 324: 271-274.

- Gonca Ç. ve ark. Özkıym girişimi olan ergenlerde ruhsal bozukluklar, benlik ve aile işlevselliği. (*Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2011; 12:280-286) .
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). Yeni insan ve insanlar. İstanbul: Evrim.
- Kalmuss D. (1984). The intergenerational transmission of marital aggression. *Journal of Marriage and the Family*. **46**: 11-19.
- Kaufman J. Zigler E (1987) do abused children become abusive parents? *Am J Orthopsychiatry*. 57:186-192
- Kaplan SJ, Pelcovitz D, Salzinger S ve ark. (1998) Adolescent physical abuse:risk for adolescent psychiatric disorders. *Am J Psychiatry*, 155:954-959.
- Lefkowitz M.M., Eron L.D., Walder L.O, Huesman L.R. (1977). Growing up to be violent: A longitudinal study of the development of aggression. Pergamon Press Inc.
- Nazlı S. (2001). Aile Danışmanlığı. Nobel Yayınevi. S: 28.
- Neglect: Theory, Research and Practice, Pardeck JT (Ed..) New York, Gordon Breach Science Publishers.
- Onur, B. (2000). Gelişim Psikolojisi. Yetişkinlik, yaşlılık, ölüm. Ankara. İmge.
- Malinosky-Rummel R (1993) Longterm Consequences of childhood physical abuse. *Psychol Bull*, 114:68-79
- McCAULEY J, Kern DE, Kolodner K ve ark., (1997) Clinical characteristics of women with a history of childhood abuse: unhealed wounds. *JAMA*, 7: 1362-8
- Melges FT (1969) Types of hopelessness in psychological process. *Arch Gen Psychiatry*, 20: 690-699.

- Minkoff K ve ark. (1973) Hopelessness, depression and attempted suicide. *Am J Psychiatry*, 130: 455-459
- Neugebauer R. (2000) Research on intergenerational transmission of violence: the next generation *Lancet*, 335:1116-1117
- Page A. Ve İnce M., *Türk Psikolojisi Yazıları*, Aralık 2008, 11 (22), 81-94.
- Rideout E., & Montemuro M. (1986) Hope, morale and adaptation in patient with chronic heart failure. *J Adv. Nursing* 11:429-438
- Riggs D, Caufield M, Street (2000) Risk for Domestic Violence: Factors associated with perpetration and victimization. *J Clin Psychol*, 56:1289-1316
- Çetiner G., Yüksek Lisans Tezi, 2006, Aile İçi Şiddet Yaşayan Kadınlarda Cinsel Sorunlar ve İntihar Olasılığı.
- Sallangül B. Alican A., (2012). Türkiye’de Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sığınmaevleri ve Sığınmaevlerinin Unutulan Yüzü: Çocuklar. Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu. S: 630.
- Simons R.L., BEAMAN J., CONGER R.D., JONHSON C. (1993). Explaining women’s double jeopardy factors that mediate the association between harsh treatment as child and violence by a husband. *Journal of Marriage and the Family*. 55: 713-723.
- Stephens DL (1999) Battered women’s views of their children. *J Interpers Violence*, 14:731-746
- Toolestrup, Sklor D, Floyd JF ve ark (1999) Health indicators and intimate partner violence among women who are members care organization ,*Prev Med*, 29:431-440

- Turan L. Korunmaya Muhtaç Çocukların Umutsuzluk, Suçluluk Duyguları, Benlik Kavramları ve Geçmişe İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tez. Atatürk Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum. 2003.
- Ural, N., Fırat E., (2012). Kadına Yönelik Şiddetin Küçük Mağdurları Çocuklar ve Şiddete Tanık Olmuş Çocuklar ile Çalışma. Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu. S: 690.
- Uzun M. 9-14 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı ve Saldırganlığı Pekiştirici Faktörlerin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. İstanbul. 2003.
- Vahip I. (1993) Ayrılma-bireyselleşme kuramı. Türk Psikiyatri Dergisi. 4:60-66.
- Vahip I. (2002) Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: Farklı bir bakış. Türk Psikiyatri Dergisi, 13 (4):312-319
- Vahip I. & Doğanavşargil Ö., Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız, Türk Psikiyatri Dergisi, 2006, 17 (2): 107-114
- Yağışan N. & Sünbül A. & Yücalan Ö., Makale, Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar ve Diğer Bölüm Öğrencilerinin Benlik İmgesi ve Denetim Odaklarının Karşılaştırması.
- Yalom ID. Mamma and the meaning of life. New York, Harper Collins. 1999.
- Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin benlik imajları ve umutsuzluk düzeylerinin araştırılması / Study onadolescents who live in orphanages in relation to their level of shelf-image and hopelessness Yazar:HÜLYA YAŞAR (2001)
- Yıldırım A. (1998). Sıradan Şiddet, kadına ve çocuğa yönelik şiddetin toplumsal kaynakları, Boyut Yayınları. 1. Baskı İstanbul.
- Yılmaz Özkan, Yeliz (2008). Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet (Muğla Milas Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Yılmaz Sarkın S. (2012). Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin İlköğretim 6. 7. Ve 8. Sınıf Düzeyindeki Örencilerin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi.

Ziglar Z, (2005). Success and the Self –Image. New York: Nightingale Conant Production.

Walker L.E.A. (1979). The Battered Women. Harper and Row, New York.

Wetzel RD (1976) Hopelessness, depression and suicide. Arch Gen Psychiatry, 33:1069-1073

World Health Organization. (2002). World report on violence and health: Summary. Geneva

8. EKLER

EK – 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Doldurmak üzere olduğunuz anket ve ölçek formları İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü-Adli Sosyal Bilimler Yüksek Lisans Programı kapsamında Psikolog Ayşe Arıkan tarafından yapılan tez çalışmasında kullanılacaktır. Oluşturulan bu çalışma ile aile içi şiddet ile ilgili bilgi edinmek amaçlanmıştır. Elde edilecek bilgiler yüksek lisans tezi kapsamında şiddetin önlenmesine ilişkin stratejiler oluşturmak üzere kullanılacaktır.

Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler; akademik danışmanlar harici kimselerle paylaşılmayacak, veriler araştırma harici bir amaçla kullanılmayacaktır. Çalışma kitapçığı üzerinde cevaplar dışında, size ait kimlik bilgisi, sayı, numara vd. işaretler yazılmayacağından cevaplardan yola çıkarak sizin kim olduğunuzu anlamak mümkün olmayacaktır. Devam etmek istemediğiniz takdirde çalışmadan çekilme hakkınız saklıdır.

Formlara adınızı, soyadınızı yazmanız gerekmemektedir. Tüm bilgileriniz gizli tutulacaktır.

Bilimsel bir çalışmaya katılarak yardımcı olduğunuz için çok teşekkür ederiz.

Yukarıdaki metni okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. Bu çalışmayı istediğim zaman ve her hangi bir neden belirtmeden bırakabileceğimi anladım.

Tarih

İmza

Ebeveynin İmzası

EK – 2: Bilgi Edinme Formu

Çocuk ile ilgili bilgiler:

Cinsiyeti: Kadın Erkek

Yaşı:

Eğitim Düzeyi:

Kardeş Sayısı: 1 2 3 4 ve üzeri

Kaçıncı Çocuk Olduğu:

Doğum Yeri: Köy Kasaba Kent Yurt dışı

Şiddete Maruz Kaldınız mı: Evet Hayır

Fiziksel Duygusal Cinsel Ekonomik

Şiddet Kim Tarafından Uygulandı:

Ebeveyn (Anne, baba) Kardeş Akraba Yabancı

Otorite sahibi bir kişi (öğretmen, yurt müdürü) Diğer.....

Aile İçi Şiddete Maruz Kaldığınız Süre:

Aile İçi Şiddete Tanıklık Ettiniz mi? Evet Hayır

Ne Tür Bir Şiddete Tanıklık Ettiniz:

Fiziksel Cinsel Ekonomik Duygusal

Aile İçi Şiddetin Mağduru Kim:

Anne Baba Kardeş Diğer

Aile İçi Şiddete Tanıklık Ettiğiniz Süre:

Aile ile İlgili Bilgiler:

Annenizin Yaşı:

Eğitim Düzeyi:

Okuma yazma biliyor İlkokul Ortaokul Lise Üniversite

Babanızın Yaşı:

Eğitim Düzeyi:

Okuma yazma biliyor İlkokul Ortaokul Lise Üniversite

Anne ve Baba:

Birlikte Ayrı Annem vefat etti Babam vefat etti

EK-3: OFFER BENLİK İMGESİ ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki her cümleyi dikkatle okuduktan sonra her ifadenin yanındaki kutulardan size en uygun birisinin içine (x) işareti koyunuz. Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz.

1. Bana çok uygun ()	4. Bana pek uygun değil ()
2. Bana uygun ()	5. Bana çoğunlukla uygun değil ()
3. Bana biraz uygun ()	6. Bana hiç uygun değil ()

1. Başka insanlarla birlikteyken birinin benimle alay edeceğinden korkarım.
2. Anne ve babamın gelecekte benimle gurur duyacaklarını sanıyorum.
3. Sırf 'zevk olsun' diye birisine zarar vermeye kalkmam.
4. Kolay tepem atar.
5. Annem ve babam hep başkasının (örneğin kardeşlerimden birinin) tarafını tutarlar.
6. Karşı cinsten akranlarım beni sıkıcı bulur.
7. Kendimi genellikle gergin hissediyorum.
8. Genellikle pikniklerde veya arkadaş toplantılarında kendimi bir yabancı gibi hissederim.
9. Ailem, gelecekte benim yüzümden hayal kırıklığına uğrayacak.
10. Zaman zaman pek kontrol edemediğim ağlama veya gülme nöbetlerine tutulurum.
11. Eğer, kafama koyarsam öğrenemeyeceğim hiçbir şey yok gibidir.
12. Genellikle babamın hiçbir işe yaramadığını düşünüyorum.
13. Çoğu zaman kafam karmakarışıktır.
14. Kendimi tanıdığım insanların çoğundan daha aşağı hissediyorum.
15. Annemi ve babamı anlamak benim için mümkün değil.
16. Olaylar üzerinde düşünüp, onları sıraya koyup, bir anlam çıkamaya çalışmakla uğraşmam.
17. Geçen yıl sağlığım beni çok endişelendirdi.
18. Açık saçık şakalar bazen komik olur.
19. Kendi hatam olmayan şeylerden ötürü bile çoğunlukla kendimi suçlarım.
20. Cinsel organlarım normal büyüklüktedir.
21. Genellikle mutluyum.
22. Eleştirileri kırılmadan kabul edebilirim.
23. Bazen kendimden öyle utanırım ki, hemen bir köşeye saklanıp ağlamak isterim.

24. Gelecekte mesleğimden gurur duyacağımın eminim
25. Duygularım kolayca incinir.
26. Arkadaşlarımdan birinin başına çok kötü bir iş geldiğinden ben de çok üzülürüm.
27. Kendimin de hatalı olduğumu bilsem suçu başkasına yüklerim.
28. Gelecekteki halimi gözümün önünde canlandırdığımda bu beni tatmin ediyor.
29. Çoğu zaman kendimi duygusal yönden boş hissediyorum.
30. Çalışmak yerine aylaklık etmeyi tercih ederim.
31. Her zaman doğru söylemek hiç de gerekli değildir.
32. Rekabetçi bir toplum içinde yaşıyoruz ve ben bundan korkmuyorum.
33. Annem ve babam genellikle iyi geçinirler.
34. Başka insanların benden pek hoşlanmadıklarını düşünüyorum.
35. Yeni arkadaşlıklar kurmakta zorluk çekerim.
36. Çok fazla huzursuzum.
37. Bazen beni kızdırsa da, annem ve babamın disiplinli olmasını doğru buluyorum.
38. Bir başka insanla birlikte çalışmaktan hiç hoşlanmam.
39. Bedenimin dış görünüşünden gurur duyuyorum.
40. Zaman zaman gelecekte ne tür bir iş yapacağım diye düşünürüm.
41. Baskı (stres) altındayken bile sakin kalmayı becerebilirim.
42. İleride, bir aile kurduğumda bu ailenin bazı açılardan kendi aileme benzeyeceğini düşünüyorum.
43. Yaşamaya devam etmektense, ölmenin daha iyi olacağını sık sık düşünüyorum.
44. Yeni arkadaşlıklar kurmak bana çok zor gelir.
45. Hayatımın kalan kısmında, bir işte çalışmaktansa başkaları tarafından geçindirilmek isterim.
46. Ailemde kararlar verilirken benim de söz hakkım olduğunu hissederim.
47. Yanlışlarımdan düzeltilmesini dert etmem, çünkü bundan yeni bir şey öğrenebilirim.
48. Kendimi çok yalnız hissediyorum.
49. Kendim bir şeyler elde ediyorsam, davranışlarımdan başkalarını nasıl etkileyeceği beni ilgilendirmez.
50. Yaşamayı seviyorum.

51. Ruh durumumda büyük bir iniş çıkış yoktur.
52. İyi yapılmış bir iş bana zevk verir.
53. Annem ve babam bana karşı genellikle sabırlıdır.
54. Beğendiğim insanları taklit etmek zorundaymışım gibi geliyor.
55. Kendi çocuklukları mutsuz geçmişse, anne babalar çok sıklıkla çocukları anlamazlar.
56. Yaşıtlarımla beraber olmaktansa, yalnız olmayı tercih ederim.
57. Bir şeyi yapmaya karar verince, muhakkak yaparım.
58. Kızların, oğlanların (karşı cinsin) beni çekici bulduklarını düşünüyorum.
59. Başkalarından öğreneceğim çok şey olduğunu hissediyorum.
60. Seks filmlerine gitmem.
61. Sürekli olarak bir şeyden ürküyorum.
62. Çok sıklıkla " Hiç de olmak istediğim gibi bir değilim." diye düşünürüm.
63. Elimden geldiğince arkadaşlarıma yardımcı olmayı severim.
64. Yeni bir durumla karşılaşacağımı bilirse, o durum hakkında önceden mümkün olduğu kadar çok bilgi toplamaya çalışırım.
65. Genellikle kendimi çirkin hisseder, çekici olmadığımı düşünürüm.
66. Eğer başkaları benimle aynı fikirde olmaz, beni desteklemezlerse, fena halde canım sıkılır.
67. Anne babamdan birisini diğerinden çok daha fazla seviyorum.
68. Başka insanlarla birlikte olmak hoşuma gider.
69. Eğer bir konuda başarısız olursam, tekrar başarısız olmamak için neler yapabileceğimi anlamaya çalışırım.
70. Genellikle kendimi çirkin hisseder, çekici olmadığımı düşünürüm.
71. Cinsel konularda kendimi geri (cahil ve tecrübesiz) hissediyorum.
72. Hiç boş durmadığım halde işlerimi, bir türlü bitiremiyorum.
73. Diğer insanlar bana baktıklarında, herhalde vücudumun pek iyi gelişmemiş olduğunu düşünüyorlar.
74. Annem ve babam benden utanıyorlar.
75. Gerçek olanla hayal olanı birbirinden ayırabileceğime inanıyorum.
76. Cinsel konuları düşünmek veya konuşmak beni ürkütür.
77. Kendimi güçlü ve sağlıklı hissediyorum.

78. Üzgün olduğum zaman bile iyi bir fıkraya gülebilirim.
79. Genellikle vaktimin çoğunu evden uzak geçirmeye çalışıyorum.
80. Hayatı, çözümü olmayan sonsuz sayıda problemler dizisi olarak görüyorum.
81. Kendi kararlarımı verecek yetenekte olduğumu hissediyorum.
82. Yıllardır anne ve babama kin besliyorum.
83. Gelecekte, kendi sorumluluklarımı üstlenmeyi beceremeyeceğimden eminim.
84. Hiçbir yeteneğim olmadığını düşünüyorum.
85. Başıma geleceğinden emin olduğum bir olayla nasıl başa çıkabileceğim konusunda önceden hazırlık yapmam. (Başıma geldikten sonra düşünürüm.)
86. Annem ve babam genellikle benden memnundurlar.
87. Yeni arkadaşlıklar kurmakta fazla zorluk çekmem.
88. Zor meseleleri çözmeye çalışmaktan zevk almam.
89. Okul ve ders çalışmak benim için pek önemli değil.
90. Cinsel yaşantıları zevk verici buluyorum.
91. Genellikle annemin hiçbir işe yaramadığını düşünürüm.
92. Karşı cinsten bir arkadaşımın olması benim için önemlidir.
93. Kalleşlik yapan kişilerle ahabplığının olmasını istemem.
94. İnsan kendi geleceğiyle ilgili olarak biraz endişe duyarsa, geleceğini daha iyi duruma getirebilir.
95. Cinsel konular sık sık aklıma gelir.
96. Kendimi genellikle kontrol altına tutarım.
97. Katıldığım eğlence ve arkadaş toplantılarının çoğundan zevk alırım.
98. Sebebini anlayamadığım konular pek fazla yoktur.
99. Kendimi sıklıkla hüzünlü, kederli hissedirim.

EK-4: BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ

Aşağıda geleceğe ait düşünceleri ifade eden bazı cümleler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuyarak, bunların size ne kadar uygun olduğuna karar veriniz. Örneğin okuduğunuz ilk ifade size uygun ise "Evet", uygun değil ise "Hayır" ifadesinin altındaki kutunun içine (x) işareti koyunuz.

Size uygun mu?

EVET HAYIR

1. Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum.
2. Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur.
3. İşler kötüye giderken bile her şeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.
4. Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.
5. Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var.
6. Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umut ediyorum.
7. Geleceğimi karanlık görüyorum.
8. Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.
9. İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam için de hiçbir neden yok.
10. Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı.
11. Gelecek benim için hoş şeylerden tatsızlıklarla dolu görünüyor.
12. Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum.
13. Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum.
14. İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.
15. Geleceğe büyük inancım var.
16. Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur.
17. Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.
18. Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.
19. Kötü günlerden çok, iyi günler bekliyorum.
20. İstediğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.

Tarih ve Sayısı: 14/01/2014-3245

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza İşleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 19120602-045-02-0847-2013-1897/78842
Konu : "Ergenlerde Aile İçi Şiddet ile Benlik İmgesi
ve Umutsuzluk Düzeyi Arasındaki İlişki"
konusunda anket yapılması

26/12/2013

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 05/12/2013 tarihli ve 53891476/44-9660 sayılı yazı.

Tez çalışmasında kullanılmak üzere, Bakırköy Adliyesi Aile Mahkemeleri ve Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı Aile İçi Şiddet Bürosunda 12-18 yaş arası çocuklara yönelik olarak "Ergenlerde Aile İçi Şiddet ile Benlik İmgesi ve Umutsuzluk Düzeyi Arasındaki İlişki" konusunda anket yapılmasına dair görüş talebini içeren ilgi yazı ve eki incelendi.

Bilindiği üzere;

2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın;

"Bilim ve sanat hürriyeti" kenar başlıklı 27'nci maddesinin birinci fıkrasında;

"Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir."

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun;

"Kişisel verilerin kaydedilmesi" kenar başlıklı 135'inci maddesinde;

"(1) Hukuka aykırı olarak kişisel verileri kaydeden kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kişilerin siyasi, felsefi veya dini görüşlerine, ırkı kökenlerine; hukuka aykırı olarak ahlâkî eğilimlerine, cinsel yaşamlarına, sağlık durumlarına veya sendikal bağlantılarına ilişkin bilgileri kişisel veri olarak kaydeden kimse, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır. "

"Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" kenar başlıklı 136'nci maddesinde;

(1) Kişisel verileri, hukuka aykırı olarak bir başkasına veren, yayan veya ele geçiren kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

"Nitelikli haller" kenar başlıklı 137'nci maddesinde;

"(1) Yukarıdaki maddelerde tanımlanan suçların;

a) Kamu görevlisi tarafından ve görevinin verdiği yetki kötüye kullanılmak suretiyle,

Tarih ve Sayısı: 14/01/2014-3245

b) Belli bir meslek ve sanatın sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle, İşlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun;

“Soruşturmanın gizliliği” kenar başlıklı 157’nci maddesinin birinci fıkrasında;“(1) Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.”

“Zorunlu kapalılık” kenar başlıklı 185’inci maddesinde;

“(1) Sanık, onsekiz yaşını doldurmamış ise duruşma kapalı yapılır; hüküm de kapalı duruşmada açıklanır.”

“Kapalı duruşmada bulunabilme” kenar başlıklı 187’nci maddesinde;

“(1) Kapalı duruşmada mahkeme, bazı kişilerin hazır bulunmasına izin verebilir. Bu hâlde adı geçenler, duruşmanın kapalı olmasını gerektiren hususları açıklamamaları bakımından uyarılırlar ve bu husus tutanağa yazılır.

(2) Kapalı duruşmanın içeriği hiçbir iletişim aracıyla yayımlanamaz.

(3) Açık duruşmanın içeriği, millî güvenliğe veya genel ahlâka veya kişilerin saygınlık, onur ve haklarına dokunacak veya suç işlemeye kışkırtacak nitelikte ise; mahkeme, bunları önlemek amacı ile ve gerektiği ölçüde duruşmanın içeriğinin kısmen veya tamamen yayımlanmasını yasaklar ve kararını açık duruşmada açıklar.”

Cumhuriyet Başsavcılıkları İle Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmeliğin “Dosyaların inceleme usulü” kenar başlıklı 83’üncü maddesinde;

“Mağdurun, şikâyetçinin, suçtan zarar görenin ve katılanın vekilleri ile müdafî kovuşturma aşamasında dosyayı ve muhafaza altına alınmış delilleri yazı işleri müdürü veya görevlendireceği bir zabıt katibinin yanında inceleyebilir.

Avukat ve stajyeri vekaletname olmaksızın kovuşturma dosyalarını inceleyebilirler.

Mağdurun, şikâyetçinin ve suçtan zarar görenin vekilleri ile müdafî vekaletname ibraz ederek dilekçe ile başvurmaları hâlinde bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilirler. Katılan da bu hakka sahiptir.

Cumhuriyet başsavcısı ve Cumhuriyet savcıları ile denetimleri sırasında Adalet Müfettişleri dava dosyasını her zaman inceleyebilirler.

Yukarıda sayılanlar dışında, mahkeme başkanı veya hâkimin izni olmadan mahkeme evrakı kimseye gösterilmez.”

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin “Soruşturmanın gizliliğinin uygulanması” kenar başlıklı 27’nci maddesinde;

“Suçluluğu bir yargı hükmüne bağlanana kadar kişinin masumiyeti esastır ve soruşturma evresi gizlidir. Bu nedenle, soruşturma evresinde gözaltındaki bir kişinin “suçlu” olarak kamuoyuna duyurulmasına, basın önüne çıkartılmasına, kişilerin basınla sorulu cevaplı görüştürülmesine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmelerine sebebiyet verilmez ve soruşturma evrakı hiçbir şekilde yayımlanamaz.”

Hükümleri yer almaktadır.

Öte yandan;

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun 18/10/2011 tarihli ve 33 No’lu “Soruşturmanın gizliliği ve basının bilgilendirilmesi” konulu genelgesinde;

“Soruşturma evresinin gizliliği; ceza adaletinin doğruluk, dürüstlük ve insan haklarına saygılı bir şekilde maddî gerçeğe ulaşma ilkelerine uyulması için bir zorunluluktur. Ülkemizde ve yabancı ülkelerde de örneklerine rastlandığı üzere, kimi zaman soruşturmanın gizliliği ilkesini ihlal edecek şekilde suçun şüphelilerine, delillerine, olay yerinin fotoğraf ve

Tarih ve Sayısı: 14/01/2014-3245

görüntülerine medyada yer verilerek yargısız infazlar sonucu insanlar derin üzüntüleri yaşamakta ve suçsuzluk karinesi ihlal edilmektedir.

Bu amaçla, 5271 sayılı Kanun ile gizlilik ilkesi kanun hükmü hâline getirilmiş böylece kanun koyucu; kolluğa, basın ve yayın kuruluşlarına ve hiçbir merciye, suç işlediği şüphesi altında bulunan kişileri suçlu olarak ilan etme yetkisi vermeyerek şüpheli ve sanığın lekelenmeme hakkı ve delillerin güvence altına alınması hedeflenmiştir."

İfadelerine yer verilerek soruşturmanın gizliliği ilkesine aykırı tutum ve davranış sergileyenler hakkında derhâl yasal gereğine tevessül olunmasına dikkat çekilmektedir.

Bu itibarla;

Bilimsel çalışmaya esas olmak üzere Bakırköy adliyesi ilgili birimlerinde yapılmak istenilen anket çalışması ile, soruşturmanın gizliliği ilkesinin ve mahkemelerce verilmiş gizlilik kararlarının ihlal edilmemesi, şahıslara ait kişisel verilerin korunmasında gereken titizliğin gösterilmesi, aksi davranışın her zaman ilgililerin muahezesini mucip olacağı ve yine bilimsel araştırma amacı dışında da kullanılmaması şartıyla;

Soruşturması devam eden olaylara ilişkin izin verip vermeme konusunun Cumhuriyet başsavcısı tarafından takdir edilmesi gerektiği,

Kovuşturması devam eden dava dosyaları ile sonuçlanmış fakat henüz arşive kaldırılmamış dava dosyaları bakımından, izin verip vermeme konusundaki takdir yetkisinin mahkeme başkanı veya hakime ait olduğu,

Bilimsel çalışmaya esas olmak üzere, adliyeye gelen fakat henüz soruşturma ve kovuşturmaya taraf olmamış çocuklara yönelik olarak anket çalışması yapılması hususundaki iznin ise çocuğun kanunî temsilcisi tarafından takdir edilmesi gerektiği,

Değerlendirilmektedir.

Bilgilerine rica ederim.

Ali ÖZTÜRKMEN

Hâkim

Bakan a.

Genel Müdür V.

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 83045809/29023
Konu :

İstanbul/...../.....

11 Ekim 2013

İ.Ü. Adli Tıp Enstitüsü Müdürlüğüne

İLGİ: 20.09.2013 tarihli, 1382 sayılı yazınıza:

Enstitünüz Sosyal Bilimler Anabilim Dalı öğretim üyesi **Yard.Doç.Dr.Zeynep Belma GÖLGE**'nin danışmanlığında **Yüksek Lisans Öğrencisi Ayşe ARIKAN**'ın yürütücülüğünde "**Ergenlerde Aile İçi Şiddet İle Benlik İmgesi ve Umutsuzluk Düzeyi Arasındaki İlişki**" başlıklı **Yüksek Lisans Tezi (Anket)** ilgi yazınız ve ekleri **01Ekim 2013** tarihinde toplanan Fakültemiz Klinik Araştırmalar Etik Kurulunca müzakere edilmiş olup; Anketin İl Müdürlüğünce uygun görülecek kadın konukevleri dışında bir mekanda uygulanması koşuluyla etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinizi,durumun adı geçen anabilim dalı başkanlığına bildirilmesini rica ederim.

Prof.Dr.Fatih ALTINDAŞ
Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Başkanı

Eki
1 dosya

Öğrenci İstifine
...../...../29.....
MÜDÜR

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ Adli Tıp Enstitüsü GELEN EVRAK
Sayı : 2013/1600
Tarih : 25.10.2013
Sema H. A.

9. ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Ayşe ARIKAN

Doğum Tarihi : 20.05.1984

Doğum Yeri : Edirne

Uyruğu : T.C.

İletişim : 05556119406

Mail : asblen@yahoo.com

Eğitim Durumu :

2011-2014 Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal

Bilimler Ana Bilim Dalı

2002-2006 Lisans, İstanbul Üniversitesi

1995 – 2002 Edirne Anadolu Lisesi

Ortaöğrenim

Deneyimler :

2009 – Bakırköy Adalet Sarayı, 6.Aile Mahkemesi

2006-2007 Mehmet Yıldırım Özel Eğitim Merkezi

2006 Pinokyo Anaokulu, Bakırköy

Staj :

2005 İstanbul Adli Tıp Enstitüsü

2005 Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Hastanesi

2005 Edirne Şirinler Anaokulu

Katıldığı Kurslar ve Eğitimler:

2010	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eğitici Eğitimi Kadın Sığınma Evleri Projesi
2007-2009	Rorschach Rorschach ve Projektif Testler Deneği
2008	3.İstanbul Otizm Eğitim Günleri Marmara Üniversitesi ve Türkiye Otistiklere Destek ve Eğitim Vakfı
2007	WISC-R Türk Psikologlar Derneği (Doğa Koleji Acarkent Kampüsünde 2 yıl uygulama yaptım ve üstün yetenekli çocukların değerlendirme aşamasında çalıştım.)
2006	İstanbul Üniversitesi'nde Doç.Dr.Gül Şendil tarafından 8.si düzenlenen Çocuk Gelişim ve Ebeveyn İlişkileri Seminerlerinde konuşmacı ve dinleyici olarak yer aldım.
2006	Denver Gelişim Tarama Testi (0-6 yaş) AGTE Çocuk Gelişim Değerlendirme Testi(0-6 yaş) Çapa Sabancı Anaokulunda 6 ay süreyle çocukların gelişimlerini takip ederek gelişim testleri uyguladım.
2006	“Kurgudan Gerçeğe Korkularımız” konulu 11.Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresine sözlü bildirim ile katıldım. Ege Üniversitesi
2005	“Nedir Bu Normal?” konulu 10.Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi
2005	“Aile Terapinin Gelişim Sürecinde Farklı Modellerin Yeri ” isimli seminer, Okan Üniversitesi, Yrd.Doç.Dr.Yeşim Korkut